

SLOVENSKÉ NÁRODNÉ NOVINY

Ročník 31
15/2016
16. apríl 2016

Cena 0,50 €

Ludovít Štúr
ZALOŽIL EUDOVÍT ŠTÚR 1. AUGUSTA 1845

VYDÁVA MATICA SLOVENSKÁ

SPISOVATEĽ ŠČEDRIN
BY SA VERU ČUDOVAL...
Strana 4.

JE HAAGSKY TRIBUNÁL
NAOZAJ NESTRANNÝ?
Strana 5.

OD PASCÍ NA MYŠI
K ZLATÝM MEDAILÁM
Strana 6.

KTO A AKO V Oponiciach
FALŠOVAL TISÍCKORUNÁČKY
Strana 8.

VYNÁLEZCA JÁN BAHÝĽ
TROMFOL AJ EDISONA
Strana 10.

SLOVO O SLOVENSKU

Dvadsať štvrtý apríl 1836 bol jedným z najvýznamnejších historicko-obrodeneckých podujatí slovenskej mládeže v histórii slovenského národa. Štúrovska generácia romantikov pochopila, že jedine spätosť s národnými tradíciami a historickým odkazom slávnych epoch dejín je cestou k pozdvihnutiu národnej identity a zaujatiu dôstojného miesta medzi národmi Európy. Zvlášť v období silnejúcich protislovenských snáh a stupňujúceho sa kultúrneho i štátneho útlaku od uhorskej vlády... No, ak by sme v predloženej vete vymenili spojenie „uhorskej vlády“ za „bruselskej vlády“, akoby sme ani nepísali o slávnej vychádzke Ludovíta Štúra a študentov na starobylý Devín. Štúr myšlienku uskutočniť vychádzku na „hroby dávnej slávy“ zveril len vybraným jedenástim junákom zo strachu z prenasledovania zo strany štátnej moci. Žiaľ, aj dnes predstavitelia národno-vlasteneckých spolok sú vystavení prenasledovaniu. Nehroziť im sice žiaľ ako Štúrovi. Aktuálne je to spoločenská a ekonomická segregácia. A to už žijeme dvadsať rokov v samostatnom demokratickom štáte.

Myšlienky slovenskej vzájomnosti, ktoré Štúr napokon naplno rozvinul vo svojom poslednom diele Slovanstvo a svet budúcnosti, prežili stošesťdesiat rokov a tiež sú aktuálne. Slovensko sa opäť ocitá na geopolitickom trasovisku. Vojna v Ukrajine, imigrantská kríza, extrémizmus, vlády oligarchov a vplyv nadnárodných ekonomických skupín ohrozujú kresťanskú a demokratickú tradíciu Európy. Aby napokon jedine Ruská federácia nebola jediným záchraným ostrovom tohto bezprávia. Aj to napísal Ludovít Štúr.

Uvedomujúc si aktuálnosť daného okamihu pred sto osemdesiatimi rokmi pripravila Matica slovenská na 23. apríla 2016 od 10.30 h Národnú slávnosť pod hradom Devín. Rímskokatolícku omšu bude celebrovať arcibiskup Mons. Stanislav Zvolenský a kultúrny program zabezpečí prvý tradičný Folklórny festival Matice slovenskej. Redakcia Slovenských národných novín vyzýva všetkých svojich čitateľov a Matica slovenská svojich riadnych členov a sympatizantov, aby sa na slávnosti zúčastnili. Všetci ste srdečne vítaní.

Maroš SMOLEC,
šéfredaktor

R-2016017

NEOGRAFIA
www.neografia.sk

ISSN 0862-8823
9 770862 882007

Britské referendum je pre Európsku úniu varovanie alebo návod? SEN ZAKLADATEĽOV SPOLOČENSTVA SA RÚCA

Róbert HÖLCZ – Foto: archív SNN

Najvýznamnejšou európskou udalosťou tohtoročného leta bude určite prvé referendum v histórii Únie o vystúpení Británie, ktoré sa uskutoční 23. júna. Bez rozdielu referendového výsledku môžeme už dnes povedať, že sen zakladateľov Únie o tesnejšej integrácii národných ekonomik starého kontinentu tak dostáva trhliny a rúca sa. Počas minulého týždňa dokonca Holanďania rozhodli v referende, že nechcú Ukrajinu v Európskej únii.

V tejto súvislosti si treba pripomenúť, že Británie má už dnes v Únii osobitné postavenie nielen tým, že kategoricky odmietla vstup do eurozóny, ale aj tým, že sa menšej podieľa na financovaní spoločnej poľnohospodárskej politiky. Na druhej strane treba objektívne povedať, že do rozpočtu Únie viac prispieva, ako z neho čerpá, a tak spolu s Nemeckom patrí medzi čistých platcov.

HLADANIE KOMPROMISU

Britský premiér David Cameron a EÚ vypracovali kompromisnú dohodu týkajúcu sa pravidiel obmedzenia doterajšieho zneužívania sociálnych dávok zo strany prisťahovalcov, ktorá má platiť nielen v Británii, ale i v ostatných členských štátoch Únie. Sem patrí aj upravenie vzťahov medzi členskými a nečlenskými štátmi eurozóny tak, aby došlo k posilneniu právomoci národných parlamentov, čím sa má zároveň zvýšiť konkurencieschopnosť EÚ v rámci globálnej ekonomiky.

Nikto nepochybuje, že na výsledok referenda bude mať vplyv aj terajšia eurozónová kríza ako dôsledok nesúladu medzi nadnárodnou menovou politikou ECB a národnými fiškálnymi politikami štátov eurozóny spolu s migračnou krízou, ktorú vrcholí funkcionári Únie v nija-kom prípade nevyriešili „vypalnicou dohodou“ s Tureckom za cenu vyše šesť miliárd eur, otvorením ďalších prístupových rokovanií na jeho vstup do EÚ a tiež uvoľnením bezvízového

BREXIT môže túto európsku vlajkoslávu definitívne pochovať...

styku pre viac ako sedemdesiatpäť miliónov Turkov. Zo strany ostatných členov Únie už zaznievajú varovné hlasy, či sa podobné požiadavky nemôžu objaviť trebárs aj zo strany krajín V4.

OBOJSTRANNÉ DÔSLEDKY

O zjednotenie starého kontinentu sa Británie začala zaujímať až vtedy, keď z členstva v Únii cítila výhody, ktoré dnes vníma s rozpakmi a skôr sa prikláňa len na spoluprácu s EÚ v rámci Európskeho hospodárskeho priestoru, kam patrí Nórsko, Švajčiarsko, Lichtenštajnsko a Island. Geograficky je totiž súčasťou Únie a v prípade vystúpenia by jej export bol naďalej podriadený platným európskym pravidlám spoločného trhu. Jeho objem v tovaroch predstavuje vyše päťdesiat percent, v službách vyše

štyridsať percent a vo finančných službách vyše tridsať percent. Členstvom v Únii získava Británie ročne do svojho rozpočtu viac ako šesťdesiatpäť miliárd libier, čo predstavuje okolo päť percent hrubého domáceho produktu. A tak v prípade odchodu by Británie musela dohodnúť nové obchodné zmluvy s doterajším členskými krajinami Únie či s ostatnými štátmi už spomínaného Európskeho hospodárskeho priestoru bez možnosti podieľať sa na prípadných zmenách pravidiel jednotného trhu. Možný odchod môže tak spôsobiť viac ako dvojpercentný ročný pokles HDP bez vyčistenia strát spojených s dosahmi na londýnske finančné centrum City. Vystúpenie z Únie by znamenalo tiež zníženie jej čistého rozpočtu o päť miliárd eur ročne s následným dosahom aj na pokles ekonomiky EÚ okolo desať až päť-

násť percent, čo je viac ako dost. Londýnske banky by prišli o oprávnenie ponúkať svoje bankové služby mimo ostrovného štátu a došlo by k poklesu platenia daní do britského štátneho rozpočtu. O obrovskom možnom šoku hovorili aj finančníci na schôdzi G20, a tiež treba vážne brať do úvahy aj vyhlásenie predsedu Európskej rady Donalda Tuska, ktorý varuje pred možným rozpadom EÚ, a tak sa všetci spoliehame na britského premiéra, ktorý bude v predreferendovej kampani presvedčať svojich občanov o zotrvaní Britov v Únii.

DÔSLEDKY BREXITU

V druhej polovici tohto roku bude Slovensko predsedáť Rade Európy, a tak v prípade vystúpenia Británie z EÚ, by sa práca v našich inštitúciách veľmi skomplikovala. Došlo by k prehodnoteniu základných zmluvných vzťahov Únie a ďalších stoviek obchodných zmlúv, ktoré si v prvom prípade budú u nás vyžadovať súhlas parlamentu ústavnou väčšinou. Preto je taká dôležitá existencia stabilnej koalície slovenskej vlády, čo sa napokon podarilo.

V Únii nemáme pozíciu lídra so schopnosťou dohodnúť následné zásadné zmeny fungovania Únie, a tak v prípade neúspechu pri zostavení novej vlády alebo existencii úradníckej vlády by sme na starom kontinente asi podľa všetkého utrpeli po polročnom fungovaní predsedníctva politické fiasko.

3 OTÁZKY PRE: Michaila DRONOVA, tajomníka Inštitútu slovanských štúdií RAV Prínosné matičné vlastenecké podujatia

• Čím sa zaoberá váš inštitút a aké miesto v jeho výskumoch majú slovenské štúdie?

Náš inštitút Ruskej akadémie vied oslávi koncom tohto roku sedemdesiate výročie založenia. V súčasnosti je to jediné vedecké pracovisko v Rusku, ktoré sa zaoberá komplexným vedeckým výskumom dejín, kultúry a jazykov zahraničných slovanských národov, teda aj bratov Slovákov. Od roku 2004 existuje Rusko-slovenská komisia historikov, ktorá raz za dva roky organizuje zasadnutia v podobe medzinárodných konferencií – raz v SR a potom v RF. V roku 2016 plánujeme rusko-slovenskú konferenciu v meste Joškar-Ola (Marijská republika).

• Ste vedec – historik rusista. Ako sa pozeráte na postavenie rusinskej menšiny na Slovensku?

Nie som Rusín ani Slovák, a preto ako relatívne nestranný hodnotím ich postavenie na Slovensku za dosť dobré, aj keď vždy je čo zdokonaľovať. V každom prípade, obrovskou zásluhou Slovenska je, že po desaťročiach ukrajinizácie podporilo obrodzovanie, resp. v skutočnosti do istej miery formovanie rusinskeho národnostného povedomia. Aj vďaka tomu je severovýchod Slovenska pomyselnou rusínskou „kultúrnou mekkou“, aj keď oveľa viac etnických Rusínov žije samozrejme v Zakarpatskej Ukrajine.

• Prijali ste pozvanie na matičné podujatia Hrdinovia Malej

vojny 18. 3. 2016 v Spišskej Novej Vsi a na druhý deň v Bardejove – Velikán a národovec S. H. Vajanský. V čom vidíte ich prínos?

Obidve vlastenecké akcie na mňa zapôsobili mimoriadne pozitívnym dojmom. Veľká vďaka organizátorom! Na slávnosti v Spišskej Novej Vsi sa veľa prednášalo aj o rodákovi z blízkeho Smižian Jánovi Nálepkevi. Referáty priblížili jeho život ako učiteľa, slovenského vlastenca a Slovana, ktorý sa po svojej smrti zaradil do komunistického panteónu takmer náhodne. Pre národ a historickú pamäť to je určite zjednocujúci krok. Osobnosť slovanofila S. H. Vajanského je jednou z tých, ktoré pevne spájajú naše národy.

Zhováril sa Marián GEŠPER
Foto: Alexej MASLOV

V SNN 16/2016
SI PREČITATE

■ Právnik Ján Cuper o okolnostiach Mečiarových amnestií, ktoré sú opäť na pretrase
■ V Slovenskej republike je, žiaľ, ustavične pozícia štátneho slovenského jazyka neradostná
■ Po lacnej rope aj lacné peniaze – prečo finančníci v EÚ umelo tlačia farebné papieriky

ÚPN sa dlhodobo zviditeľňuje spormi medzi vedením a zamestnancami Vedecké pracovisko alebo hryzovisko?

Eva ZELENAYOVÁ – Foto: archív SNN

Nie sme policajti, zareagovali zamestnanci Sekcie vedeckého výskumu Ústavu pamäti národa na list riaditeľa sekcie Patrika Dubovského. V ňom začiatkom februára tohto roku žiadal od pracovníkov sekcie isté umravnenie. „Žiadam vás, aby ste v zmysle etických noriem ÚPN, v duchu znenia zákona o ÚPN a úloh z neho pre vás vyplývajúcich v priestoroch vašich pracovísk na pôde ÚPN verejne nevystavovali a ak sa tak deje, aby ste bezodkladne do 19. 2. 2016 odložili na neverejné miesto obrazy funkcionárov a symboly predstavujúce politiku SR 1939 – 1945 a ČSR/ČSSR 1948 – 1989, napríklad prezidentov Jozefa Tisa, Klementa Gottwalda a Gustáva Husáka...“ Ďalej požadoval zdržanie sa aktívnej verejnej podpory uvedených predstaviteľov, verejnej podpory subjektov, ako napríklad Hlinkova garda, KSČ a pod.

Predseda ÚPN Ondrej KRAJŇÁK.

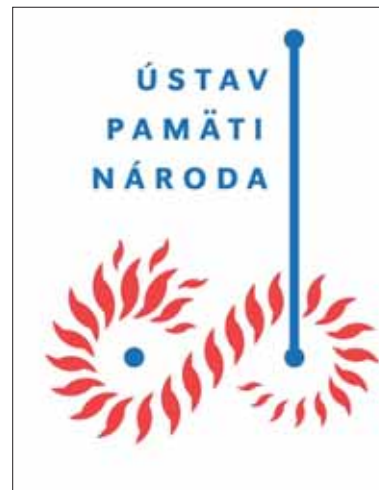
Niektorí pracovníci reagovali protestom „voči svojvoľnému a účelovému postupu predsedu Správnej rady ÚPN (SR ÚPN) Ondreja Krajňáka a jeho snahám zaviesť pre vedeckých pracovníkov policajné kritériá“.

■ TRAVIČI STUDNÍ?

Protest podpísalo deväť zamestnancov ústavu. Uvádza sa v ňom: „Podstatou ustanovení kódexu je stieranie rozdielu medzi voľnočasovými aktivitami pracovníkov ÚPN a ich určenou pracovnou činnosťou. Predseda SR ÚPN O. Krajňák sa tak snaží dosiahnuť absolútnu kontrolu nielen ich odbornej činnosti, ale aj spoločenských

aktivít zamestnancov vo voľnom čase.“ Krajňákovi vyčítajú, že zamestnancov s názormi odlišnými od jeho názorov verejne označil za „travičov studní“.

Signatári protestu, predovšetkým historici, sa odmietajú na svet a historické udalosti „pozeráť výlučne optikou nehistorika filmára a navyše politického nominanta O. Krajňáka“. V kódexe vidia legitimizáciu pripravovaných personálnych čistiek, z ktorých podozrievajú predsedu SR ÚPN. Odmietajú kódexy podobné tým, aké platia pre Policajný zbor SR. „Podstata práce historika je diametrálne odlišná od činnosti policajta, resp. vojaka,“ uvádzajú v proteste. A poukazujú na fakt,

že dokument „ignoruje aj Ústavu SR, ktorá vedeckým pracovníkom garantuje slobodu bádania a občanom SR slobodu vyjadrovania“. Tvrdia, že „jeho dôsledná aplikácia v praxi by viedla k zastaveniu slobodného vedeckého výskumu na ÚPN a k návratu do čias, keď sa o tom, čo sa smie a nesmie skúmať a písať, rozhodovalo v mocenských orgánoch“. Napokon vyčítajú vedeniu ÚPN, že kódex „bol vydaný bez schválenia zákonom stanoveným orgánom ústavu, Správnu radou ÚPN“.

Jozef Krajňák je členom KDH a aj preto za jeho kandidatúru za predsedu SR ÚPN v parlamente počas vlády Roberta Fica hlasovali i opozičné strany.

■ DLHODOBÉ NEZHODY

Od začiatku mal problémy s niektorými členmi Správnej rady ÚPN, ktorí dokonca v otvorenom liste žiadali parlament, aby zastavil protiprávne konanie jej predsedu. SNN oslovili v tejto súvislosti hovorca ÚPN T. Ujlackého s otázkou: Prečo uvedený list zaslal riaditeľ historikom SNN? Ohradili sa voči nemu totiž viacerí historici ÚPN, kt. to považujú za nemiestne zmravnovanie až policajné praktiky. Hovorca uviedol, že je na dovolenke a nasmeroval nás, aby sme oslovili priamo riaditeľa uvedenej sekcie ÚPN P. Dubovského. Považovali sme za neštandardné, aby hovorca takýmto spôsobom reagoval na otázky médií. Do uzávierky sme reakciu nezískali.

Protest podpísali: PhDr. Ján Bobák, CSc., Mgr. Pavol Jakubčín, Ph.D., Mgr. Peter Jašek, Ph.D., Mgr. Branislav Kinčok, PhDr. Tomáš Klubert, Ph.D., PhDr. Martin Lacko, Ph.D., PhDr. Pavol Makyna, Ph.D., Mgr. Ing. arch. Ján Pálffy, Ph.D., a Mgr. et Mgr. Ondrej Podolec, Ph.D.

Predseda parlamentu ukázal príklad ostatným verejným činiteľom Andrej Danko uprednostnil parlament

Ivan BROŽÍK – Foto: archív NR SR

To, že človek vo výkone verejnej funkcie nesmie vykonávať podnikateľskú a inú zárobkovú činnosť, je dané zákonom. To, že tento zákon mnohí politici obchádzajú cez rôzne fiktívne osoby či umelo vytvorené vlastníctva ich spoločnosti, je zas verejné tajomstvo, z ktorého si najmä oni sami nič nerobia. Andrej Danko, predseda SNS, oznámil verejnosti, že sa chce naplno venovať funkcii predsedu parlamentu a predsedu strany, a preto pozastavuje svoju činnosť advokáta. „Budem sa naplno venovať funkcii predsedu parlamentu a predsedu SNS,“ povedal pred zástupcami médií.

Tiež informoval o tom, že nemá záujem zneužívať funkciu predsedu NR SR na politické boje, čo je už len akýsi bonus. Zaujímavé je, že podľa zákona možno advokátsku činnosť vykonávať súbežne s výkonom politickej funkcie. Andrej Danko zdôraznil, že svoj majetok nebude zvyšovať podnikaním.

■ DAŇOVÉ RAJE

Slovenský zákon o majetkových priznaniach politikov je takmer zbytočný. Ak by nebol, nemohlo by sa stať, že politik vo výkonnej funkcii prizná prí-

jem z výkonu funkcie vo výške približne 40 tisíc eur za rok, ale celkový príjem – priznaný – za ten istý rok má vo výške 645 tisíc eur. Zopakujeme, že ide o priznaný príjem, teda iba o zlomok toho skutočného. Aj školák dnes vie, ako sa dajú prať peniaze cez schránkové firmy a iné „práčky“, na zozname ktorých sú stovky Slovákov. Prečo? Aby si obišli svoje transparentné a zákonné daňové povinnosti na Slovensku.

■ MAJETKOVÉ ELDORÁDO

Ako môže politik vo verejnej funkcii oficiálne vykazovať napríklad vlastníctvo v takomto „vzorci“ – byt 2-krát, sklad 2-krát, garáž 3-krát, orná pôda 66-krát, lúky 60-krát, zastavané plochy 12-krát, okrem toho vlastníť zbierku obrazov, sôch, hodínok (v desaťtisícových hodnotách) a šperkov? Všetci predsa vieme, aké sú platy štátnych úradníkov. Vysvetlenie, že ide o majetky získané podnikavou šikovnosťou manželky či súrodencov, strýkov a tiet, je viac ako smiešne. Ale legálne. Žiaľ.

Verejní funkcionári sú (čl. 2 ods. 1 ústavného zákona) povinní do tridsia-

tich dní odo dňa, keď sa ujali výkonu verejnej funkcie a počas jej výkonu vždy do 31. marca podať písomné oznámenie za predchádzajúci rok, v ktorom uvedú stav svojho majetku (čl. 7 ods. 1 písm. a) – e) podľa ústavného zákona. Takže do piateho apríla by sa verejnosť mala dozvedieť, s akým vlastníctvom vstupujú novozvolení štátni funkcionári do svojho nového funkčného obdobia. Bude zaujímavé a zjavne smutné porovnávať o rok, ako si ho dokázali zveľadiť.

„Politická vôľa“ na zmenu bezzubého zákona o majetkových pomeroch verejných funkcionárov totiž nikdy nebola, nie je a ani nebude! Je úplne jedno, či o tej vôli alebo nevôli rozhoduje pravica, ľavica alebo koalícia.

Aj pre toto je vystúpenie predsedu SNS Andreja Danko v úvode jeho funkčného obdobia inšpiratívne. Ako predseda Národnej rady Slovenskej republiky i ako člen vládnej koalície bude mať dostatok možností, aby sa takýto trend pokúsil presadiť aj u politických kolegov.

Isté však je, že jeho možnosti siahajú iba do výšky ôsmich percent a niečo.

VŠIMLI SME SI

V roku 2017 si Slovensko pripomenie päťsté výročie dokončenia hlavného oltára v Chráme svätého Jakuba v Levoči. Pri tejto príležitosti mesto Levoča pripravuje sériu osláv.

Blíži sa rok Majstra Pavla

Mesto Kežmarok už tiež definitívne podpísalo memorandum o vzájomnej spolupráci pri príprave spoločných osláv miest a obcí, v ktorých sa nachádza dielo Majstra Pavla. Dokument, na ktorom Kežmarok doteraz chýbal, bol podpísaný vo februári v Levoči. Práve v levočskej

Bazilike sv. Kríža je plastika ukrižovaného Krista z dielne Majstra Pavla. „Paulus Sculptor“ alebo „Paul Schnitzer“ začína ako rezbár v Krakove. V Levoči pôsobil približne od obdobia okolo roku 1500, umrel medzi rokmi 1537 až 1542. Na cestách sa oboznámil s tvorbou holandského sochára Nicolausa Gerhaerta z Leidenu, poznal norimberskú tvorbu Veita Stossa, Tilmana Riemenschneidera a švábsko-videnských sochárov. V levočských archívnych dokumentoch sa Majster Pavol spomína od roku 1506. Priamo v Levoči viedol veľkú rezbársku dielňu. Bol členom levočského Bratstva Corporis Christi, členom mestskej rady, príležitostne obchodoval, vlastnil a prenajímal poľnohospodársku pôdu. Spomína sa ako otec štyroch detí.

Diela Majstra Pavla a práce jeho dielne sa nachádzajú v Šariši, Gemeri a Liptove. Pracoval aj pre Banskú Bystricu a pre oblasť Malopoľska. Okolo roku 1500 vytvoril skupinu Narodenia Krista z Levoče, v roku 1507 skulptúry sv. Jána Almužníka a sv. Leonarda (oltár sv. Mikuláša) v Levoči.

Majster Pavol patrí k najvýznamnejším stredoeurópskym rezbárom neskorého gotiky na začiatku 16. storočia.

Jeden z najväčších pokladov slovenského umenia je práve päťstoročný oltár Majstra Pavla z Levoče v chráme svätého Jakuba. Toto umelecké dielo svetového významu môžu po náročnej a vydarenej rekonštrukcii obdivovať všetci nadšenci v jeho plnej kráse.

(ib)

Foto: Emil SEMANCO

Začal sa súd s bývalým predsedom Matice Š. Markušom Prvé pojednávanie senát odročil

Po rokoch vyšetrovania sa začal súdny proces s bývalým dlhoročným predsedom Matice slovenskej (MS) Jozefom M. V kauze Matičného fondu čelí obžalobe, že nehospodárne nakladal s matičným majetkom. Na úvod pojednávania bývalý šéf Matice vyhlásil, že sa cíti nevinný.

Na Okresný súd Bratislava III sa okrem Jozefa M. dostavil aj súčasný predseda Matice slovenskej Marián Tkáč, ktorý nakoniec nevypovedal. Predseda senátu totiž prerušil po viac ako troch hodinách pojednávanie pre zhoršený zdravotný stav 72-ročného obžalovaného. Pokračovať sa bude 26. mája. Prokuratúra viní Jozefa M. zo spáchania zvlášť závažného zločinu porušovania povinnosti pri správe cudzieho majetku. Ako predseda verejnoprávnej inštitúcie podpísal 19. decembra 2007 zmluvu o prevzatí dlhu Matičného fondu, ktorou MS zaviazal na jeho splatenie. Podľa obžaloby tým spôsobil škodu vo výške 202.393,55 eura (6.097.308,20 Sk). Hrozí mu 10- až 15-ročné väzenie.

Jozef M. súd na úvod informoval, že je kardiologický pacient a pri výpovedi potrebuje sedieť. „Nie je to so mnou v tomto období ružové,“ povedal. V prečítanej výpovedi zdôraznil, že jeho činnosť na čele Matice smerovala iba k jej zveľadovaniu. Nemôže sa preto stotožniť s podľa neho vykonávaným predpokladom, že mal úmysel ju poškodiť. „Je faktom, že byt obvinený v mojom veku zo skutku, ktorý je presným opakom môjho životného úsilia, vnímam obzvlášť cit-

livo,“ vyhlásil Jozef M., ktorý na čele Matice stál v rokoch 1990 – 2010.

Jozef MARKUŠ na súde.

Vedie to podľa neho k znehodnoteniu celého úsilia o jej rozvoj. V trestnom konaní vidí jediný cieľ: „Vyriešiť rozpor vo vnútri Matice slovenskej kriminalizovaním jedinej osoby,“ vysvetlil.

Pred súdom sa Jozef M. bráni tvrdením, že rozhodnutie o prevzatí dlhu učinil až potom, ako riešenie problému odsúhlasili kolektívne orgány Matice a jej dcérskej spoločnosti Neografie.

Poradiť si s dlhom, ktorý vznikol ešte v rokoch 1999 – 2001, umožnilo podľa neho výnimočné zvýšenie dividend Neografie v roku 2007. Vznik dlhu súvisí s činnosťou spoločnosti Konštantín, ktorá bola správcom Matičného fondu. Fond bol vytvorený v čase prvého kola kupónovej privatizácie a svoje kupóny doň vložili mnohí členovia Matice. „Matičný fond bol spolovice matičiarov. Matica nemohla k nemu pristupovať neutrálne a usilovala sa aj svojou majetkovou účasťou, aby fungoval,“ odovzdnil Jozef M. svoje rozhodnutie prevziať dlh. „Keby sa dlh neriešil, Neografia aj Matica by sa plynutím času dostali do problémov,“ doplnil. „Myslím si, že to neurobil úmyselne, ale mal zlých poradcov vtedy, najmä pre ekonómiu,“ uviedol pre TASR súčasný predseda Matice Marián Tkáč, ktorý v roku 2011 podal v súvislosti s konaním svojho predchodcu trestné oznámenie. „To neboli peniaze použité na nejakú akciu. Zaplácala sa diera, ktorá vznikla v treťom subjekte,“ vysvetlil Tkáč. Ten odmieta obranu Jozefa M., že dlh bol pokrytý z peňazí Neografie. „Dividendy sa mohli použiť na iné veci, zmysluplné, nie zakryť nedostatky,“ mieni.

Text a foto: teraz.sk, TASR

NÁZORY

Tajomné hry plutokracie

Roman KALISKÝ-HRONSKÝ

Na úvod si pripomeňme, čo je to plutokracia. Ide o pojem, ktorý vznikol v antickom Grécku a odvtedy má rovnaký význam. Je to nadvláda skupiny ľudí, ktorí majú také bohatstvo, že nadohľadnú dobu, že si môžu nielen kúpiť, ale aj dovoliť v podstate všetko. Bohatstvo však nevyužívajú na prospech spoločnosti ako celku, verejné blaho ich nezaujíma. Naopak, materiálne prostriedky využívajú iba na upevnenie svojho postavenia, otvorenej i skrytej moci a najmä na presadzovanie mocenských nástrojov, ktoré im zabezpečia, aby o svoje bohatstvo neprišli. Pravda, chápajú, že jedným z nástrojov je klamanie verejnosti o tom, ako pracujú na jej prospech, napríklad tým, že jej podhodia chlieb a hry. V súčasnej spoločnosti je dôkazom neochoty plutokracie

priznávať a zdaňovať svoje zisky systémom daňových rajov cez labyrint schránkových, teda tzv. offshore firiem.

Pri aktuálnej kauze pod názvom Panama Papers (Panamské dokumenty) informovali médiá po celom svete o firmách v tzv. daňových rajoch, v ktorých rôzni prominentní podnikatelia, umelci a športovci, ale aj kriminálni ukryli vysoké finančné čiastky. Zoznam sa hemží aj súčasnými alebo bývalými vrcholovými politikmi rôznych štátov. Informácie pochádzajú z obrovského úniku 11,5 milióna dokumentov panamskej právnickej kancelárie Mossack Fonseca, ktorá pomáhala klientom prepierať peniaze, vyhýbať sa sankciám a plateniu daní. Dokumenty získali od anonymného zdroja nemecké noviny

Süddeutsche Zeitung, ktoré ich odovzdali Medzinárodnému konzorciu investigatívnych žurnalistov (ICIJ) a vyše stovke médií v desiatkach štátov na analýzu.

Doklady informujú o tisícokach offshore spoločností vo

KOMENTÁR

viac ako dvesto krajinách. Úplný zoznam firiem a ľudí s nimi spojených má byť zverejnený začiatkom mája. Údaje pochádzajú od roku 1977 do konca roku 2015. Süddeutsche Zeitung vyjadrili presvedčenie, že dokumenty sú pravé. Mníchovský denník dostal za niekoľko mesiacov približne 2,6 terabajtu dát, čo je viac, ako by sa vošlo na 600 DVD. Je to najväčší únik, na akom kedy novinári pracovali. Firmu Mossack Fon-

seca založili nemecký právnik Jürgen Mossack a panamský právnik Ramón Fonseca. Ten priznal, že časť dokumentov zverejnených médiami pochádza z jeho kancelárie. „Hackli nás. To je trestný čin,“ dodal bývalý poradca panamského prezidenta J. Varelu. Hoci všeobecne platí, že vlastníctvo takejto firmy nie je samo osebe nelegálne, ak odborník nahliadne do Panamských dokumentov, rýchlo zistí, že v prevažnom počte prípadov ide najmä o jedno – zastrieť, komu firma skutočne patrí.

Práve v čase, keď sa kauza Panama začala celosvetovo prepierať v médiách, aj u nás sa mediálne otvorila akási nová Pandorina skrinka. Odomkol ju podnikateľ Marián Kočner, ktorý nie je verejnosti celkom neznámy. Takmer hodinu novinárom a v priamom televíznom prenose aj divákovi vysvetľoval svoje postoje k rôznym záležitostiam, ale najmä k známym osobám. Ozrejmil nám tak svoje názory napríklad na poslanca a bývalého ministra vnútra Daniela Lipšica, ale venoval sa najmä svojmu bývalému kamarátovi, podnikateľovi a dnes už

aj poslancovi Borisovi Kollárovi. Vyznelo to síce dosť kabaretne, ale zazneli tam vážne obvinenia. Kollár na všetko následne reagoval razantným vyhlásením, že on bude veci riešiť podaním na generálnu prokuratúru a viac sa k tomu nevyjadroval.

Čo však bolo najvážnejšie a v skrytej súvislosti aj najsmutnejšie, bola pointa vystúpenia M. Kočnera. Keď verejne vyzval novinárov, aby sa stali jeho informátormi za vysoké honoráre. V podstate im ponúkol, aby zabudli na akúkoľvek etiketu a začali prostitúovať. Nerobím si veľké ilúzie o nepredajnosti novinárov na Slovensku, ale toto už bolo za hranicou všetkého. Verejnosti treba pripomenúť, že novinári na celej planéte sa v kauze Panama spojili a pracujú na kauze v záujme toho, aby si plutokracia nemohla bez-trestne robiť čokoľvek, čo sa jej zachce. Prípadným informátorom M. Kočnera treba pripomenúť, že zdroje, ktoré poskytli všetky informácie ku kauze Panama, neostali v anonymite iba z obáv o svoju bezpečnosť, ale aj preto, že za odhalenie faktov nechcú ani halier...

Majského alternuje Kollár

Eva ZELENAVÁ

Od ostatných volieb najčastejšie používaným slovným i faktickým novotvarom sú štandardné či neštandardné strany. Za štandardné sú všeobecne považované také, ktoré majú stranícke štruktúry, regionálne organizácie a sú registrované na ministerstve vnútra. Pochopiteľne, na základe stanov. Ministerstvo neza-registruje stranu, ktorá by svojimi stanovami porušovala ústavu a zákony Slovenskej republiky. Neštandardné strany sú všetky ostatné, ktorým nič z výbavy štandardných chýba.

Ak sa pozrieme na slovenskú politickú scénu, prvou neštandardnou stranou boli Obyčajní ľudia a nezávislé osobnosti (OLaNO). Igor Matovič ponúkol verejnosti, otrávenej partokraciou, svoje riešenie – kandidátku

nezávislých osobností. Bez toho, aby sa museli stať členmi strany. Bez toho, aby ich zaväzovali nejaké stanovky. Lenže možnosť, aby kandidovali nezávislé osobnosti, jestvovala aj pred Matovičovou stranou, no marketingový

POZNÁMKA

maklér Matovič z možnosti urobil nevyhnutnosť. A existenciu politickej strany postavil z ňoh na hlavu. Lebo je rozdiel, či nezávislá osobnosť kandiduje na kandidátke strany s členskou základňou, programom, alebo samotnú stranu tvoria len nezávislé osobnosti. Potom sa závislosť nevzťahuje na stranu, ale na predsedu strany. Dá sa to nazvať aj absolútnou politickou korupciou alebo politickým biznisom.

V súčasnom parlamente jestvuje aj ďalšia strana, o ktorej sa dá dosť ťažko predpokladať, že má vytvorené regionálne štruktúry. Ide o Kollárovu stranu Sme rodina, ktorá vznikla len pár týždňov pred voľbami. Takže ani o Kollárovej strane sa nedá hovoriť ako o štandardnej. Kollár síce tvrdí, že čo povie, to platí, a na dohody s ním sa dá spoľahnúť, no už názov strany je v príkrom rozpore s jeho životným štýlom. Navyše, Kollár sa v politike nevyskytol náhodou. Milan Krajniak – dvojka na jeho kandidátke – vydal pred voľbami mäťúcu knižku Banda zlodejov. Potopil v nej takmer celú súčasnú politickú scénu, pravda okrem Kollárovej strany. Tú nemohol do nej zahrnúť, lebo jednoducho nejestvovala. Ale

keď porovnáme niektoré pasáže kníh, tak sú také dôveryhodné ako Kollárova rodina. Kollár s vážnou tvárou predstiera, že on sa nepotrebuje naťahovať po ministerských kreslách, je vraj dosť majetný. O Kollárovi sa rozhodol pred verejnosťou hovoriť podnikateľ Marián Kočner, údajne jeho blízky človek. Kočner nepatří medzi podnikateľov s čistým štítom. Mal šťastie, že v podvode na firme Technopol išiel spolu s prezidentovým synom, ktorého otec v roku 1996 vydal rozhodnutie, aby sa vo vyšetrovaní trestného činu podvodu nepokračovalo a bolo zastavené. Toto rozhodnutie je známe ako milosť pre jeho syna. A keď môže Michal Kováč junior zastávať diplomatickú funkciu, prečo by sa Kočner nemohol tváriť ako slušný podnikateľ? Je zaujímavé, že v súvislosti s neštandardnosťou politických strán sa na Slovensku nehovorí ani o Matovičovej, ani o Kollárovej, ale výhradne a jedine o Kotlebovej LS NS. V minulosti sa usiloval do parlamentu preniknúť podnikateľ Jozef Majský. Šťastie sa mu to podarilo cez svoju budúcu manželku.

AKO BOLO, ČO BOLO

Tiché zápasy skupín / Vstupenky nie sú v predaji / Tiché zápasy skupín / V celofáne nenávisť. Zaspieval pred temer tridsiatimi rokmi Jožo Ráž v pesničke Dresy. Dnes je aktuálna ako nikdy. Vo volebnom cirkuse nerozhodovali argumenty, ale intrigy, nadávky, osočovanie a podrazy. Nenávisť zamorila spoločnosť. Na mieste je otázka: Nájdú sa medzi politikmi body, na ktorých sa dokážu dohodnúť?

Aj tak sa nedozvieš, kto proti komu s kým / Topí sa svedomie, terén je horúci / Aj tak sa nedozvieš, kto drží opraty / Amatér, nabok, heš, tu ide o prachy. Pokračuje Jožo Ráž. O prachy išlo vždy. Za ne sa kupovali poslanci a borili koalície. Bežného občana zaujíma, koľko peňazí pribudne v jeho peňaženke. Skúsenosti v štýle: „Sľuby sa sľubujú, blázní sa radujú,“ má plné zuby. Nezabudol na dvojnásobné platy, na aké ho lákal zakladateľ a bos SDKÚ, ktorú jeho arogantný nasledovník v posledných voľbách dorazil celkom.

Zvady politikov gradujú. Už čakáme len na situáciu, pri ktorej si pred televíznymi kamerami nacápu po papuli. Ak sa tak stane, aktéri historickej bitky sa iste objavia na titul-

Mýlil sa. V priebehu dvoch dní bola na východe päťdesiat-tisícová armáda. Po druhej svetovej vojne zmizli pamätníky hrdinom. O tejto obrane vlasti sa nesmeli hovoriť. Až

kázali dôkazy z vatikánskych archívov, že Svätopluk bol kráľom skôr ako prví maďarskí, českí či poľskí kráľi?

Je naša história takým neprekonateľným problémom,

pomníku legionárov v Komárne a v duchu filozofie „pamätníka zmierenia“ vzdal český aj ich nepriateľom, maďarským kúnovcom, ktorí sú pochovaní na tom istom cintoríne. Jeho gesto ostalo, žiaľ, ojedinelé. Z druhej strany sme sa takéhoto gesta nedočkali.

Vzťahy medzi Slovenskom a Maďarskom sa v poslednom čase zlepšili. Oba štáty zblížuje hrozba moslimskej invázie. Ľudia na národnostne zmiešanom území nežijú v pohode, kým nevraživosť nevyvolajú politici. Teraz vznikla nebyvalá situácia. V jednej koalícii sa ocitli Andrej Danko a Béla Bugár. Azda ukážu, že vedia pomôcť ľuďom v hladových dolinách a potom sa spolu poklonia pri Pamätníku zmierenia. Bieda nepozná národnosť a prosperita je najlepšou zárukou štátnosti.

V trezore Slovenskej televízie trčí film Stratené pomníky. Končil sa slovami: „Sme za porozumenie a toleranciu, tá ale musí byť obojstranná...“

Tak oblečte si dresy, keď sme takto v kope / nech vidíme všetci, kto za koho kope, zaspieval Jožo Ráž slová Pavla Jursu.

Nad pesničkou Joža Ráža

Peter VALO

ných stránkach novin a bude im venovaný najexponovanejší čas v televíznom spravodajstve. Nuž, počkajte si, kto vstúpi v úlohu bitkára do slovenskej histórie ako prvý.

O skutočnú históriu sa médiá nezaujmajú. Nevšimli si ani výročie Malej vojny, ktoré si pripomínajú v marci. Pár dní po vzniku prvej Slovenskej republiky 23. marca 1939 vtrhli bez vopovedania vojny vojská horthovského Maďarska na východné Slovensko. Z nášho územia odchádzali českí vojaci. Agresor dúfal, že nenarazí na odpor.

po prevrate v roku 1989 sa k nej začali hlásiť aj tí, čo boli neskôr v odboji.

Kým v Maďarsku, v Poľsku a v Česku sa vzťah k dejinám pestoval aj za komunistických vlád, na Slovensku sa dejiny tvorili podľa pražsko-moskovských predstáv. Táto schéma v časti historickej obce pretrváva dodnes. Spomeňme si na vresk, ktorý spustil okolo sochy Svätopluka na bratislavskom hrade istý predseda NR SR. Keď ju pre odpor verejnosti nedokázal zvaliť, dal aspoň odstrániť nápis Kráľ starých Slovákov. Prečo? Vari mu pre-

že sa nehlásime ani k tomu, čo máme? Myslím si, že nie. Za ministrovania Jána Sitéka odhalili na Ministerstve obrany SR Pamätník zmierenia, kde sa ukládali prste z hrobov Slovákov padlých na všetkých bojiskách sveta. Bez ohľadu na uniformy, ktoré nosili. V areáli pamätníka je aj miesto pre vojakov iných národností, ktorí položili svoje životy na našom území. Tu si môžu podať ruky pozostalí. Na slávnostné odhalenie pozvali všetkých poslancov NR SR. Z vtedajšej maďarskej koalície neprišiel nikto. Neskôr položil minister Sitek veniec pri

SEBAOBRAHA

Splnomocnenec vlády SR pre rómske komunity Peter Pollák odstupuje z funkcie k 30. aprílu. Oznamoval to verejne v Jarovniciach, v obci s najväčšou rómskou komunitou na Slovensku. Ako hlavný dôvod uviedol, že necítil politickú podporu v minulej vláde a ani po voľbách sa tento stav nezmenil. Oslovil listom predsedov všetkých politických strán, ktoré vytvorili novú vládu koalíciu, ale nedostal žiadnu odpoveď. Svoju budúcnosť spája s pôsobením na vysokej škole, kde stále učí. Chce sa venovať aj ďalej rómskej tematike a vraj ho určite bude vidno aj v teréne.

Pre Rómov

Pollák uviedol, že za tri roky sa podarilo urobiť v osadách výrazné pokroky v oblasti bývania, zamestnania, vzdelávania, ale aj zdravia a bezpečnosti. Vyzdvihol výstavbu základných a materských škôl, vznik komunitných centier aj s pracovníkmi, ktorí svojou činnosťou napĺňajú ich zámer. Spomenul výstavbu bytov, pri ktorých základné práce vykonali Rómovia. Zdôraznil, že on ako Róm z osady sa nebál povedať Rómom, že nič v tejto krajine nemôže byť zadarmo – ani pozemky, ani sociálne dávky. Pre nové programové obdobie sa podarilo získať na riešenie rómskej problematiky 380 miliónov eur z Európskej únie, v čom videl ďalšie významné napredovanie.

Tri roky práce, ktoré na poste splnomocnenca strávil, boli z jeho pohľadu veľmi ťažké. „Možno úvod bol aj celkom dobrý, komunikovali sme dosť intenzívne s príslušnými ministrami. Ten posledný rok bol pre mňa veľmi ťažký. Komunikácia bola zlá. Ja som sa s niektorými ministrami naozaj rok nerozprával. Nepodarilo sa mi s nimi dorozumieť alebo sa na nich nakontaktovať,“ uviedol P. Pollák. „Niektorí ministri ma ignorovali. Stále som dúfal, že komunikácia bude lepšia. Videl som pred sebou obrovskú víziu pre Slovensko. Tých 380 miliónov eur je obrovská možnosť, ako zlepšiť nielen podmienky samotných Rómov, ale aj celkovo stav tejto krajiny. Videl som priestor na zmenu. Ale, žiaľ, zmena neprišla a neprišla ani po voľbách,“ povedal P. Pollák a doplnil: „Rómska problematika nie je o kultúre. Rómovia sa nepotrebujú učiť spievať ani tančovať dokopy s menšinami, ktoré majú problém s prezentáciou vlastnej kultúry.“

V liste, na ktorý nikto z vládnych lídrov nereagoval, Pollák žiadal, aby sa v programových tézach vyskytla rómska problematika. Nič z toho sa nenaplnilo. Je tam iba zmienka o maďarskej menšine. Rovnako vyjadril obavy, ako by fungovala komunikácia s Európskou uniou, pretože všetky strategické dokumenty, na ktoré získali financie na riešenie rómskej problematiky, hovoria o splnomocnencomi pre rómske komunity, a nie je tam zmienka o úrade pre národnostné menšiny. Preto si zvolil odchod z funkcie. Súčasne verí, že jeho nástupca bude mať politickú podporu a nebude len písať spoza stola v Bratislave ďalšie vízie.

Odborník na vzdelávanie rómskych detí Vlado Rafael z občianskeho združenia eduRoma tvrdí: „Pollák bol prvým rómskym splnomocnencom, ktorý nechal svoj úrad spolitizovaný a v neporiadku pri prerazovaní eurofondov. Úrad je v programovom aj vo finančnom chaosu,“ zhodnotil V. Rafael a dodal, že Pollákovho nástupcu čaká veľa práce. Nový splnomocnenec bude Árpád Ravasz, nominant strany Most – Híd.

Robert LANDIS

S riaditeľom Zemplínskeho múzea v Michalovciach Mgr. M. Demkom Rozširujú kultúrny potenciál regiónu

Zhovárал sa Marián ŠIMKULIČ – Foto: autor

Expozície Zemplínskeho múzea v Michalovciach v priestoroch barokovo-klasicistického kaštieľa, bývalého sídla rodiny Sztárayovcov, sú už dlhšie pre verejnosť uzatvorené. Dôvodom je plánovaná rekonštrukcia tejto národnej kultúrnej pamiatky. S riaditeľom Zemplínskeho múzea v Michalovciach Marošom DEMKOM sme sa stretli v upravených priestoroch tzv. starého kaštieľa, aby nám o renovácii návštevnicky prístupného miesta povedal viac.

• O aké práce konkrétne ide a na ktorých objektoch?

Je to výmena rozvodov vody, plynu, kanalizácie, kúrenia, elektriny a okien. V podkroví nad východným krídlom kaštieľa pribudnú nové priestory. V areáli múzea sa ďalej plánuje výstavba nových chodníkov pre peších, oploenie a obnova objektu vrátnice pri vstupnej bráne. Rekonštrukcia v hodnote vyše dvoch miliónov eur sa uskutočňuje z prostriedkov, ktoré Košický samosprávny kraj získal z Regionálneho operačného programu v rámci prioritnej osi cielenej na posilnenie kultúrneho potenciálu regiónov.

• Pri pohľade na niektoré muzeálne predmety, umiestnené aj v týchto priestoroch, natíska sa otázka, kde sú dočasne umiestnené ďalšie?

Ešte pred príchodom stavbárov sme museli premiestniť, zakonzervovať, zdokumentovať a uskladniť tisíce vzácnych zbierkových predmetov. V múzeu sa totiž nachádza vyše sedemdesiat tisíc historických predmetov. Medzi

najväčšie exponáty patrili drevené sudy z vinohradníckej expozície, ale aj štvormetrový drevený rybársky čln. Všetky zbierky sú umiestnené v dočasných depozitároch, na ktoré sme vyhradili pravé krídlo kaštieľa, ktoré prešlo rekonštrukciou v rokoch 2001 – 2007. V týchto priestoroch a v konzervátorských dielňach sme sa pustili do rozsiahlej konzervácie zbierkových predmetov. To, čo nedokážeme urobiť v našich priestoroch, riešime v spolupráci s externými pracoviskami – ako trebárs so Školou úžitkového výtvarníctva v Košiciach. Najnáročnejšie práce si nechávame urobiť externe v špecializovaných reštaurátorských ateliéroch.

• Na zriadenie tvorivých dielni vám po rekonštrukcii pribudne celý trakt kaštieľa. Podobne bude možné zhrnúť do jedného uzavretého objektu aj zbierky múzea.

Celé podkrovie východného krídla kaštieľa bude prispôbené tomu, aby sme mohli organizovať s deťmi tvorivé dielne, hrncárske kurzy a podobné aktivity, takže nám pribudnú špecializované

priestory. Veľmi nás to teší, lebo doteraz sme pri letných detských táboroch v priestoroch expozície tŕpeli, aby nedošlo k úrazu detí a poškodeniu zbierok. Zbierky sakrálneho umenia, pastierskeho umenia či obrazy slovenského impresionistického maliara Teodora Jozefa Moussona boli doteraz umiestnené v budove Galérie mimo hlavného areálu, čím sa predlžovala aj dĺžka prehladky. Tým, že sme z budovy kaštieľa vystaňovali kancelárske priestory, rozšíri sa expozícia o sedem miestností priamo v kaštieli a vo východnom krídle. Spomínané zbierky obrazov budú kompaktné sústredené v jednej budove. Verím, že sa nám podarí nainštalovať expozície tak, aby archeologické, umelecko-historické, etnografické a historické súbory vyzneli ako jeden celok.

• Počuli sme, že pribudne aj numizmatická expozícia, ale výzvou pre vás budú aj ďalšie vynovené priestory.

Mince sme dosiaľ vystavovali len v rámci krátkodobých výstav. V súčasnosti ich naozaj pripravujeme na inštaláciu do pripravovanej numizmatickej expozície, aby návštevníci videli, čo sme doteraz mali v depozitároch. Keďže v ponuke chceme naďalej prezentovať históriu s tým, čo prežilo do dnešných dní, v spolupráci so sobranecskými vinármi chceme pokračovať v tradícii ochutnávok vín v pivničných priestoroch kaštieľa s cieľom uspokojiť ešte viac návštevníkov. V rámci rekonštrukcie pribudne terasa, ktorú budeme môcť v letných mesiacoch využívať, a verejnosti ukážeme zákutia, ktoré doteraz neboli verejnosti prístupné.

• Stavbári síce rekonštrukciou dajú múzeu novú tvár, ale zároveň okoliu dajú poriadne

Zemplínske múzeum v Michalovciach prechádza rozsiahlou rekonštrukciou.

O ČOM JE REČ

Všetci poznáme starú ľudovú riekanku, ako myšička rozdávala kašičku. Tomu dala na lyžičku, hentomu na lopárik, komusi do korýtka... no a tomu poslednému sa už nič neušlo. Tak nejako je to aj v živote ľudí, vždy musí byť niekto pri rozdeľovaní posledný. Aj v civilizovanej spoločnosti ešte stále platia zákony ostrých laktov, dlhých rúk a vycerených zubov. Prežili sme už mnoho vlád a koalícií, takže každý máme s tým nejaké skúsenosti. Tentoraz už pri zostavovaní programového vyhlásenia vlády vidno príliš veľa takých, čo chcú byť pri jeho zrode. Ešte prezident nevyjmenoval nový kabinet a už sme počuli, kto bude sedieť v prvom rade pri rozdeľovaní spoločného koláča. Vlastne aj pri jeho porciovaní. O svoje nároky sa neodbytné hlásili učiteľia, zdravotné sestry, sudcovia, lekári, podnikatelia... Tvária sa sebaisto, akoby boli nenahradiiteľní. No a od nás ostatných sa chce, aby sme učiteľom neprípomínali, že aj oni majú časť viny na obrovskom množstve ľudí s neukončeným základným vzdelaním, že za celých deväť rokov na základných školách nevyvoľali z žiakov záujem o vyššie

vzdelanie, no ani o výučný list. Zabudnúť by sme mali na to, ako zdravotné sestry opúšťali svojich pacientov, „chorľaveli“ a dávali výpovede. Teraz chcú naspäť svoje miesta a vyššie platy. O sudcoch je už ťažké rozpisovať sa a podnikatelia sa tvária, akoby im Duch Svätý zosadol na plecá a radil im,

Ščedrin by sa čudoval

Rudolf SLEZÁK

ako sa majú správať k svojmu bližnému. Ani slovo však o tom, koľko už vyfabrikovali mizerných dôchodkov, keď riadne neodvážali dane a odvody do poisťovní za svojich zamestnancov a bežne ich vyplácali „kešom“. Ich zamestnávateľské a podnikateľské zväzy sa však tvária, akoby o niečom takom nikdy nepočuli a nikdy nič nevideli. Každé z týchto zoskupení chce však pre seba získať čo najviac bez ohľadu na to, či niečo ostane aj pre ostatných. Okrem dlhých rúk a ostrých laktov vycerujú už aj zuby, aby sa im ušli tie najväčšie a najšťavnejšie kúsky. Akoby im radil Sal-

tykov-Ščedrin, keď kedysi dávno napísal: „Ekonomika je jeden obrovský koláč, z ktorého treba odhrýzať najväčšie kusy, aby si sa nasýtil. Treba z neho uje dať hneď a čo najviac, aj keby ti to malo črevá potrahať, zajtra už takú príležitosť nemusíš mať. Čo na tom, že ostatným sa uje iba krupica a omrvinky...“

Žijeme v civilizovanejšom svete, ako žil Saltykov-Ščedrin, no s tou spravodlivosťou pri rozdeľovaní sa veľa nezmenilo. Azda len toľko, že už aj tá krupica nie je pre každého rovnako dostupná. Nikoho v tých zoskupeniach, zväzoch, odboroch a združeníach sme však nepočuli povedať, čo oni robia preto, aby to lepšie fungovalo v ich rezortoch. Stále počujeme iba o ich platoch a peniazoch, to ostatné sú už iba „kudrlinky“, ktorými obalujú svoje chůtky a nároky. Veľmi rád by som videl, ako by sa zatvárali, ak by pred nich predstúpil prezident alebo premiér a povedal im na

Riaditeľ ZM Mgr. Maroš DEMKO.

do tela v podobe narušených chodníkov, prekopávok či zničenej zelene. Uvažujete s úpravami, pri ktorých bude vynovenej architektúre zodpovedať aj okolité prostredie?

Aby sme vyhovelí požiadavke pamiatkarov, že k historickému kaštieľu patria mlatové chodníky či historická dlažba, pripravili sme projekt na grant, ktorý by zohľadňoval túto aj ďalšie úpravy zelene. Podobne máme aj projekt na úpravu okolia rotundy, kde sme našli modernejší spôsob jej prezentácie, pri ktorej možno starú časť zakryjeme a vymurujeme model rotundy v teréne. To všetko závisí od termínu ukončenia rekonštrukcie, aby pri podaní a prípadnom schválení projektu nedochádzalo k časovej kolízii pri realizácii grantu.

• Kedy plánujete dokončenie rekonštrukcie kaštieľa? A čo je ešte potrebné, aby ste svoje závery pri inštalácii expozícií, tvorivých dielni a ďalších zámerov mohli uskutočniť?

Podľa Riadiaceho orgánu pre Regionálny operačný program, ktorým je Ministerstvo pôdohospodárstva a rozvoja vidieka SR, musíme stavbu dokončiť najneskôr do 31. júla 2016. Úrad KSK požiadala o zmenu časového harmonogramu v súlade s týmto termínom. Po dokončení stavby a kolaudácii budeme pracovať na expozíciách tak, aby sme už vo vynovenej kaštieli mohli dôstojne pripraviť oslavu blížiaceho sa šesťdesiateho výročia otvorenia múzea v roku 2017.

rovinu to, čo povedal Kennedy pri svojej inaugurácii: „Nepýtajte sa, čo môže urobiť vlast pre vás, ale čo urobíte vy pre ňu.“ Tvár by sa im veľmi rýchlo zmenila na grimasu. Asi takú, ako keby ste v ich spoločnosti začali tvrdiť, že aj minimálna mzda a mizerné dôchodky by mali byť prioritou tejto vlády. Ludovít Kaník to povedal za všetkých – zo súčasných štyristopäť eur si už nijaký podnikateľ nedokáže zaplatiť ani pastiera kôz... Podnikatelia mu zatlieskali. Toľko sme mali na Slovensku toľko pastierov kôz, že nemôžu preto spať. Každého však zaujíma iba obsah vlastnej peňaženky, preto sa tak úporne usilujú dostať k tvorbe programového vyhlásenia. Navzájom sa pozorujú, kontrolujú aj podozrievajú, len aby ich nikto nepredbehol o niekoľko riadkov...

Programové vyhlásenie vlády je dokument, ktorý sa robí pod nátlakom, už pri jeho zrode každý naťahuje ruky a vyceruje zuby. Každý chce svoje, a to hneď, dokonca i so spiatou platnosťou. Obávam sa, že niekto sa ulakomí aj na tie omrvinky. Prečo tá obava? No v živej pamäti ešte máme, ako to dopadlo s poslednou potravínovou pomocou pre tých najchudobnejších. Aj na tú sa vtedy niekto ulakomil.

Medzinárodný haagsky tribunál nesplnil svoje deklarované poslanie Namiesto zmierenia nenávisť

Medzinárodný trestný tribunál pre bývalú Juhosláviu opäť vyvolal napätie na Balkáne. Stalo sa tak po zverejnení rozsudkov v prípade bývalého prezidenta a zakladateľa Republiky srbskej v Bosne a Hercegovine Radovana Karadžiča a v prípade vodcu Srbskej radikálnej strany Vojislava Šešelja.

Od nášho balkánskeho spolupracovníka Martina JARINKOVIČA – Foto: archív SNN

Rozsudok nad Radovanom Karadžičom tribunál vyniesol 24. marca 2016. Zorientovanému pozorovateľovi iste neunikla skutočnosť, že sa tak stalo symbolicky práve na 17. výročie začiatku bombardovania bývalej Juhoslávie (len pripomením, že tribunál v minulosti zamietol žalobou voči NATO za zločiny spáchané počas bombardovania). Súd uznal Radovana Karadžiča vinným v desiatich z jedenástich bodov obžaloby. Podľa súdu je vinný zo zločinov proti ľudskosti. Obžaloba sa nepodarilo dokázať akurát genocídu v siedmich obciach v Bosne a Hercegovine, ostala mu však zodpovednosť za zločin v Srebrenici, súdom kvalifikovaný ako genocída, napriek tomu, že priamy dôkaz o tom, že by Karadžič nariadil masaker, neexistuje. Súd vyriekol nad Karadžičom trest štyridsať rokov odňatia slobody.

■ NESPOKOJNOSŤ SARAJEVA

Rozsudok vyvolal nielen negatívne reakcie v Republike srbskej, ale paradoxne aj veľkú nespokojnosť v Sarajeve. Tú spôsobila nielen výška trestu, ktorá je podľa Bosniakov nedostatočná, ale aj odmietavé stanovisko súdu k bosnianskym konštrukciám o genocíde v siedmich obciach. Právě zdesenie sarajevských lídrov však vyvolala skutočnosť, že súd priznal (hac len okrajovo), že Bosniaci sa počas vojny uchýľovali k vojnovéj ľsti v podobe ostreľovania vlastných pozícií, ako aj pozícií vojakov UN, aby potom mohli obviňovať srbskú stranu z týchto zločinov a zároveň vťahovať medzinárodné spoločenstvo do intervencie proti Srbom. Súd tak chtiac-nechtiac nepriamo uznal závažnosť dôkazov obhajoby poukazu-

Budova tribunálu v holandskom Haagu.

júcej okrem iného aj na prípad ostreľovania sarajevskej tržnice Markale vo februári 1994, ktoré sa roky pripisuje Srbom, zároveň ich však bagatelizoval.

■ ŠEŠELJOVA NEVINA

Týždeň po rozhodnutí v prípade Karadžič padol druhý rozsudok, ktorý ešte viac rozbúrila verejnú mienku na Balkáne a stal sa pravou mediálnou senzáciou. Posledný marcový deň bol totiž Vojislav Šešelj uznaný nevinným vo všetkých deviatich bodoch obžaloby, ktorá ho vinila za to, že svojimi nenávisťnými prejavmi podnecoval vojnové zločiny na území Chorvátska a Bosny a Hercegoviny, ako aj to, že podporoval vyhánanie Chorvátov z vojvodinskej

obce Hrtkovci, či organizoval srbských dobrovoľníkov do boja proti Chorvátom a Bosniakom. Predsedajúci súdnej rady Jean-Claude Antonetti si pritom neodpustil kritiku obžalobcov za nedostatočnú prípravu obžaloby. Podľa rozhodnutia súdu idea veľkého Srbska, ktorú hlásal Šešelj, nie je zločinným, ale politickým plánom, a obžaloba sa nepodarilo dokázať účasť Šešelja v „spoločnom zločinnom projekte“, ktorý smeroval k uskutočneniu tohto plánu cestou zločinu.

Rozhodnutie v prípade Šešelja je významným precedensom v doterajšej praxi haagskeho tribunálu. Týmto rozhodnutím sa významne nabúrál jeden z hlavných pilierov haagskej praxe, a to kritizovaný konštrukt

„spoločného zločinného projektu“, podľa ktorého srbskí lídri realizovali spoločný plán na vytvorenie veľkého Srbska cestou plánovaných etnických čistiek nesrbských území. Pričom rozsudok v prípade Šešelja je v priamej kolízii s rozsudkom v prípade Karadžič, najmä v bode týkajúcom sa zločinu v Srebrenici.

■ POLITIKA V TALÁROCH

Posledné haagske rozsudky však prinášajú isté zmeny v doterajšom stereotypnom pohľade na vojnu v Juhoslávii. Vzhľadom na podstatu tribunálu by bolo naivné očakávať od neho objektívny pohľad na rozpad Juhoslávie, lenže už tieto náznaky avizujú, že s odstupom času a doznením propagandistickej mašinerie sa raz podarí historikom načrtnúť pravde bližší obraz juhoslovanskej drámy z deväťdesiatych rokov 20. storočia.

Novinkou, ktorú haagske rozhodnutia priniesli, je i skutočnosť, že prvýkrát sa aj z chorvátskej strany výraznejšie objavila kritika spolitizovanosti tribunálu. Čím sa paradoxne dosiahla srbsko-chorvátska zhoda v hodnotení haagskeho súdu. Srbi sa pritom na jeho neobjektívnosť sťažujú dlhodobo. Na spolitizovanosť a zaujatnosť súdu poukázal aj ruský minister zahraničných vecí Sergej Lavrov, ktorý vyzval na jeho zatvorenie čím skôr.

Mienkou mnohých analytikov je, že tribunál nesplnil jednu zo svojich hlavných úloh a namiesto deklarovaného zmierenia medzi znesvárenými národmi podnecuje nenávisť a dokonca priamo ovplyvňuje aj súčasné politické dianie na Balkáne. Posledné rozsudky totiž rozbúrili inak nevýraznú predvolebnú kampaň v Srbsku. Všeobecne sa očakáva, že Haag nahral do karát Šešeljovi, ktorý sa môže zviezť na vlne národnej eufórie. Celkovo možno v nadchádzajúcich predčasných voľbách, ktoré sa uskutočnia 24. 4. 2016, očakávať isté preskupenie politických síl v Srbsku. Evidentné je, že v nich, aj zásluhou Haagu, posilnia euroskeptické a národné strany, prezentované okrem Šešeljových radikálov aj koalíciou Demokratickej strany Srbska a Hnutia Dveri.

POLEMIKA

Areál Ekoiventu na Búdkovej ulici v Bratislave vyhlásil Pamiatkový úrad SR za národnú kultúrnu pamiatku. Pamiatkový úrad SR v rozhodnutí informoval, že v areáli Ekoiventu je pamiatkovým objektom dom mládeže s nástupnou plochou, schodisko, bazén, amfiteáter, polyfunkčný dom i sadovnícka úprava.

Ekoiventu prežije

Dom mládeže s nástupnou plochou je podľa pamiatkarov hlavnou budovou celého areálu. Je architektonickou dominantou areálu a zároveň jeho administratívnym, kultúrnym i spoločenským centrom, informoval pamiatkový úrad. Stavba hlavnej budovy sa začala stavebným povolením, vydaným v roku 1953. Prístupové kamenné schodisko bolo vybudované v rokoch 1953 až 1958 a bolo súčasťou pôvodného architektonického konceptu. Bazén bol postavený v druhej etape budovania areálu na základe stavebného povolenia z roku 1957, ktorý definuje objekt ako plavecký bazén. Objekt bazéna je historickou stavebnou a funkčnou súčasťou areálu. Je zachovaný na pôvodnom mieste, v pôvodnom hmotovom a pôdorysnom rozsahu, argumentovali v rozhodnutí pamiatkari.

Amfiteáter v areáli, ktorého stavbu datujú do šesťdesiatych až sedemdesiatych rokov 20. storočia, reprezentuje podľa Pamiatkového úradu SR dobový štandard konštrukčných riešení plne zodpovedajúci jeho funkcii. Polyfunkčný dom je stavba budovy a učebni s bytom a so sklenikmi, ktorá bola vybudovaná v druhej etape budovania areálu na základe stavebného povolenia z roku 1957. Objekt je podľa pamiatkarov v súčasnosti celistvo zachovaný v pôvodnom hmotovom a pôdorysnom rozsahu, nebol narušený žiadnymi nežiaducimi stavebnými či inými zásahmi.

Aj sadovnícka úprava v areáli Ekoiventu má dlhú históriu. Búdková ulica v Bratislave totiž patrila v 19. storočí do oblasti vinohradov a záhrad. Prvé rekreačné objekty a vily sa začali v mieste bývalých vinohradov stavať až v druhej polovici 19. storočia.

Budovu a areál luventu na Búdkovej ulici, ktoré patria Ministerstvu školstva SR, opustili minulý rok v októbri poslední úradníci. Vystáhnúť sa museli do inej budovy luventu v bratislavskej Karlovej Vsi. Bývalý minister školstva to odôvodnil tým, že potrebujú, aby úradníci tejto príspevkovej organizácie ministerstva pracovali pohromade. Viacerí občianski aktivisti či zástupcovia samosprávy bojovali za zachovanie areálu a jeho využitie najmä v prospech detí a rodín.

Ešte nedávno hrozilo, že v tejto lokalite začnú developeperi nové barbarské počiny, na ktoré Bratislava určite nie je v posledných rokoch skúpa.

(ib)

Takéto knihy z matičnej tlačiarne vychádzať nebudú Hitler na naše knižné pulty nepatrí

Roman KALISKÝ-HRONSKÝ – Foto: internet

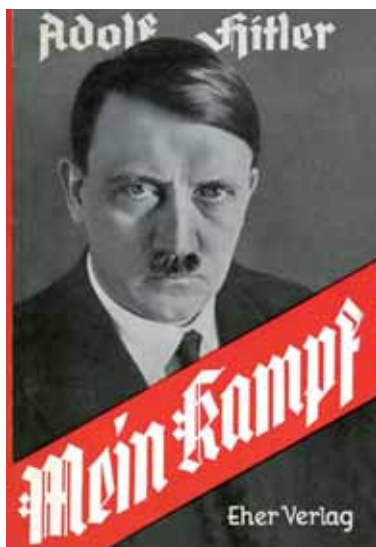
Matica slovenská zrušila objednávku nemenovaného českého vydavateľstva na vytlačenie pätnásťtisíc kusov knihy nacistického vodcu Adolfa Hitlera Mein Kampf (Môj boj) vo svojej tlačiarne Neografia. Podľa overenej informácie mali byť knihy určené na slovenský trh. „Považujem to za správne rozhodnutie, hoci to bude znamenať stratu dvadsaťpäťtisíc eur. Nepovažujem akúkoľvek propagáciu Adolfa Hitlera za agendu Matice slovenskej,“ uviedol predseda MS Marián Tkáč a dodal: „My máme záujem o pravý opak, vydať a vytlačiť knihu o Slovákoch, ktorí dostali ocenenie Spravodlivý medzi národmi.“

Internet je plný rôznych dostupných elektronických verzií knihy Mein Kampf, ktorá bola ideologickou základňou nacizmu. To však neznamená, že taká kniha v tlačenej forme patrí na slovenský knižný trh.

■ UŽ TU BOLA

Lenže Hitlerova kniha už vyšla v slovenskom preklade v decembri v roku 2000. V náklade takmer päťtisíc výtlačkov sa Hitlerova ideologická zlátnina objavila u nás na predvianočnom trhu. Vydavateľka bola Agnes Burdová s trvalým pobytom v Českej republike, prekladateľ a autor tridsaťstranového predslovu bol psychológ Roman Vyskočil zo Žiliny. Jeho predslov sa tváril ako vedecký komentár, mnohí ho však považujú za naivný, diletantský a nekvalifikovaný úvod ku knihe, ktorá je nielen kontroverzná, ale aj vyslovene demagogická. Veď napokon jej autor bol už od začiatku svojej politicko-zločinnkej kariéry najmä veľmi schopný manipulátor.

Na protest proti vydaniu knihy na Slovensku vtedy spálili členovia Strany mladých demokratov niekoľko exemplárov na Námestí SNP v Bratislave. Vydanie odsúdili aj predstavi-

lia slovenskej vlády. Proti vydavateľke a jednému českému podnikateľovi, ktorý ju finančne podporil, sa začalo trestné stíhanie, po roku však vyšetrovatelia kauzu odstúpili kolegom v ČR. Tam už predtým Michal Žitko vydal knihu v neskrátenej podobe, ale aj bez akýchkoľvek poznámok, navyše na obálku dal vytlačiť symbol orla a hákového kríža. V Česku ho

obžalovali a odsúdili na tri roky podmienčne a dva milióny korún pokuty, trest mu však potom odpustili.

■ VÄZENSKÁ SPISBA

Hitler napísal text Mein Kampf v Nemecku v roku 1924 vo väzení po neúspešnom pokuse o prevrat. V rukopise formuloval základy nacistickej ideológie. Prvý zväzok Mein Kampf vyšiel v roku 1925, druhý o rok neskôr. Kniha sa spočiatku nestrela s veľkým záujmom, do roku 1930 sa jej predalo iba tridsaťpäťtisíc kusov. U väčšiny z tých, čo Mein Kampf nielen prečítali, ale aj kriticky analyzovali, vyvolala pochybnosti až výsmech. No v roku 1935 už Mein Kampf vychádzal v Nemecku v státisícových nákladoch. Vydavateľstvo nacistickej strany dodalo za desať rokov na trh takmer dvanásť miliónov výtlačkov, z čoho sám autor mal ročný príjem v prepočte okolo milión dolárov. V nemeckých školách sa Mein Kampf stal povinným čítaním, knihu v darčekovej väzbe rozdávali mladomanželom pri sobášoch.

Čuduj sa svete, v januári 2016 sa v nemeckých kníhkupectvách prvýkrát od skončenia druhej svetovej vojny objavilo nové vydanie

Hitlerovho Mein Kampf. Knihu vydal mnichovský Inštitút modernej histórie, no pôvodný text sprevádzajú kritické poznámky, ktoré ukazujú na nacistické zločiny a ich súvislosť s knihami. Ministerka školstva Johanna Wankaová chce, aby sa kritické vydanie Mein Kampf využívalo na školské vyučovanie.

■ DVETISÍC STRÁN

Kniha s názvom Hitler, Mein Kampf – kritické vydanie vyšla pre svoj rozsah (takmer dvetisíc strán) v dvoch zväzkoch. Na pravej strane je vždy originálny Hitlerov text, ktorý na okraji sprevádzajú poznámky historikov. Protifašlárka strana obsahuje detailný rozbor konkrétnej pasáže originálneho textu. Dohromady tvorí komentár historikov dve tretiny obsahu knihy.

Ministerka školstva už vyzvala na zaradenie kritického vydania Hitlerovej knihy do školských osnov, čo podporuje aj Nemecký zväz učiteľov. Keď sa žiaci v komentovanej podobe zoznámia s Hitlerovým spisom, zníži sa podľa zväzu nebezpečenstvo, že podľahnú neonacistickej propagande.

„Ako občan aj ako učiteľ mám skúsenosť, že zakázané veci vyvolávajú v ľuďoch zvedavosť. Takže toto vydanie by mohlo Mein Kampf zbaviť určitého tajomného kúzla, ktoré ho obklopuje,“ povedal predstaviteľ zväzu Josef Kraus. Riaditeľ Inštitútu modernej histórie Andreas Wirsching je však k využitiu knihy na základných školách skeptický. Podľa neho je text pre žiakov príliš odborný. Kritické vydanie Mein Kampf by však podľa Wirschinga mohlo poslúžiť učiteľom ako zdroj pre výučbu o vzostupe nacistického režimu.

Umelecký drotár Juraj ŠERÍK o slávnej minulosti a nie príliš prajnej súčasnosti Od pascí na myši k zlatým medailám

V čase, keď autor drotárskej ságy Svetom moje, svetom... a vyše troch desiatok ďalších kníh Vlado Ferko začal sám z drôtu vyplietat' unikátne dielka, ktorým vpravil koláže, sedávali sme dosť často v jeho remeselníckej dielničke. Celé hodiny sme debatovali o všeličom, čo dokladalo, že po svojich drotárskych predkoch zdedil nielen túlavé topánky, ale aj potrebný fortieľ i zvedavosť prísť kadečomu – ako sa vraví – na koreň či na kľb... A tak predtým než oživila slovenská Drotária – Veľké Rovné i Dlhé Pole, príbehy zručných pútnikov svetom, spomedzi ktorých príležitosti a podnikavosť vygenerovali také mená ako Hozák, Hunčík, Kerák, Krutošík, Belon, Kurucár. Ozajstní šľachtici drôtu, ich kráľ Jozef Holánik-Bakeľ a korunný princ Jakub Šerík-Fujak. Pri tých povedačkách zaužívala aj moja novinárska zvedavosť. A tak som rokmi spoznával ďalších majstrov: Kapusníka, Mlícha, Mikulíka, Jurovatých, Hodála, Smrčička, ale aj Biskupskú, Filovú, Mariášiovú... Roky už tiež sledujem, ako navíja a rozvíja slávnú holánikovsko-šerikovskú rodinnú tradíciu majster ľudovej umeleckej výroby Juraj ŠERÍK.

Zhovárал sa Emil SEMANCO – Foto: archív autora

• Ako si spomínate na svojich slávnych predkoch – pradedka Jozefa Holánika a dedka Jakuba Šerika z Dlhého Poľa?

Spomínam na nich len v dobrom a veľmi často. Bol to práve dedko Jakub, čo ma ako mladého chlapca zaučil do tajov drotárstva. Pravda, vtedy som si vôbec neuvedomoval, aké vzácné bohatstvo mi odovzdáva. Ešte skôr ako som vytvoril svoju prvú väzu či šperkovnicu (mal som asi trinásť-päťnásť rokov), dedkovi som počas prázdnin, keď už aj zdravotne nevládal, pomáhal na záhrade súkac drát – teda stáčať ho na rôzne spôsoby. Tak som pochopil základy spracovania drôtu. Neskôr som dedkovi na podsieni, kde počas roka mal pracovný stôl, pomáhal točiť fédra, čo je špeciálny druh pružiny, ktorého tajomstvo zdedil po svojom svokrovi Jozefovi Holánikovi-Bakeľovi. Je to typický grif pre holánikovsko-šerikovský rod. Pradedko Holánik ho používal už na svojich výrobkoch vo Varšave, kde mal dvadsaťštyri rokov manufak-

vých výstav, ktoré som kedysi videl na farebných snímkach v archíve spisovateľa Ferka. Keď som stál pri nej prvý raz, už ich nebolo a celkový stav tohto pamiatkového chráneného objektu ma zarmoval. Ako postupuje záchrana tejto chýrnej drevenice v Drotárii?

Po smrti starých rodičov ostala drevenička opustená a zub času urobil svoje. V roku 2001 bola zapísaná do zoznamu kultúrnych pamiatok s cieľom uchovať ju pre ďalšie generácie, veď sa v nej narodil a vyrástol aj môj pradedko Jozef Holánik-Bakeľ (1863 – 1942). Ten je považovaný za „kráľa drotárov“ – majstra svetového formátu, ktorý vyrábala umelecké predmety z pozláteného a zo strieborného drôtu, povýšil drotárstvo na umenie, o čom svedčia aj tri zlaté medaily zo svetových výstav v Paríži a Rostove nad Donom, najmä však hlavnej ceny Grand Premio zo Svetovej výstavy v Ríme v roku 1911, ale i zlatej medaily z Priemyselnej a hospodárskej výstavy v roku 1933 v Nitre.

mňa veľmi ťažké obdobie, lebo som musel vynaložiť enormné úsilie na to, aby sa nám podarilo dostať chalupu pod strechu. Veľmi mi v tom období pomohla moja najbližšia rodina. Po šiestich rokoch tvrdej práce, odtŕhania si doslova od úst zo svojho invalidného dôchodku, postupne prikladám pomyselnú tehličku ku tehličke.

• Ministerský grant zrejme stačil akurát tak na základné rekonštrukčné práce. Ako získavate ďalšie prostriedky?

Usilujem sa zaradiť peniažky svojou prácou. Vyrábam a na jarmokoch predávam svoje výrobky, rozprávam ľuďom príbeh mojich starých rodičov. Podarilo sa mi dať urobiť pôvodný plot, chodník ku chalupe, navrtať a osadiť pôvodnú studňu, osadiť okná, urobiť terénne úpravy okolo domu. Vnútro chalupy však čaká ešte veľa práce – podlahy, omietky, električka, murovaná pec, zateplenie povaly a strechy, samozrejme aj reparácia starých jednoduchých nábytkov, čo sa nám

Drotár Juraj ŠERÍK na Dňoch umeleckých majstrov v Bratislave.

Slávnú bakeľovsko-holánikovskú tradíciu, ktorú predlžuje J. ŠERÍK, zdobili najmä drôtené väzy.

túru, v ktorej počas najväčšieho rozkvetu zamestnával ďalších tridsiatich drotárov. Šerík ma tiež naučil, ako drôt primäť, aby ma poslúchal a „išiel mi“ tak, ako ja rozkážem. Aj klieštiky ma už „nekúsali“ ako kedysi, ale naučil ma ich správne uchopiť a pracovať s nimi. Dedko Šerík si však veľa drotárskych fines zobral so sebou do hrobu a už nikdy som sa nedozvedel viac z jeho života, ale najmä z obdobia, keď žil ešte Holánik. Aj niektoré techniky či postupy pri výrobe ostali navždy pochované a dnes musím na to postupne prichádzať práce sám.

• Holánikovsko-šerikovská chalupa v Dlhom Poli bola široko-daleko známa...

Bolo v nej stále čulo, pretože sa nachádzala hneď pri ceste, vkročil tu každý pociestny, sadol na podsieň a rozprávali sa o všetkom možnom. Pri chalupe bola aj studňa a každý z ulice sem chodil po vodu, lebo tu bola najlepšia. Celoročne sa na povale údievalo, to si živo pamätám. Na starých rodičov v Dlhom Poli domáci spomínajú s veľkou úctou, a to ma veľmi teší.

• Myslel som na tie smaltované tabuľky pripevnené na jej priečelí – významy zosvetlo-

Plány na jej obnovu sa rozplynuli ešte vtedy kvôli majetkovým pomerom, ale to tu nechcem rozoberať. Keď som sa opäť po takmer dvadsiatich rokoch rozhodol opraviť toto zabudnuté remeslo, bol som veľmi prekvapený, s akou úctou rozprávali drotári, ktorých som postupne spoznával na mnohých jarmokoch po Slovensku, o dedkovi aj pradedkovi. Aj to bol jeden z dôvodov, prečo som sa rozhodol pustiť sám do rekonštrukcie dreveničky. V roku 2008 som dal vypracovať projekt na jej záchranu s tým, že po dokončení tu otvorím pamätnú izbu a drotársku dielňu na počesť mojich slávnych predkov, prinavrátim zašlú slávu drotárov a pokúsím sa urobiť z toho miesta mekku drotárstva – slúžil som to dedkovi a pradedkovi na hrobe.

• A neodhrzly ste si priveľké sústo?

V roku 2009 sa nám aj podarilo získať dotáciu 21 500 eur z MK SR z grantového systému Obnov si svoj dom, ale to ani zďaleka nestačilo na pokrytie nákladov, pretože len čo sme sa pustili do opravy, zistili sme, že stav drevenice bol ďaleko horší, než sme predpokladali, a tak sme ju museli napokon kompletne celú rozobrať, spráchnivené trámy nahradiť a postaviť na nové základy. Bolo to pre

podarilo zachrániť. Na konci minulého roka som s hrôzou zistil, že po vyše piatich rokoch začalo do chalupy opäť zatekať, a tak budem musieť šindľovú strechu, ktorá sice vyzerá pekne, celú strhnúť dole a dať novú krytinu, ktorej výmenu povolil aj pamiatkový úrad. Toto je len prvá časť projektu, pretože súčasťou drevenice bola aj hospodárska budova, ktorá v súčasnosti už neexistuje, zub času dokončil svoje dielo. Bude stáť na pôvodnom mieste, sú tu naplánované aj sociálne zariadenia pre návštevníkov, ale i drotárska dielňa. Až potom sa, verím, môžem postaviť na štart a začať pracovať, predstaviť návštevníkom, ako sa kedysi žilo a pracovalo, ponúknuť typické dlhopoľské špeciality, organizovať podujatia, výstavy, workshopy ...

• Nepriblížila splnenie týchto zámerov vaša účasť na vlaňajšej výstave Expo 2015 v Miláne, kde ste tiež reprezentovali našu vlasť?

Po rokoch tvrdej práce, množstve článkov v novinách, rozhovorov pre rôzne televízie či rozhlas, výstav a prezentácií doma, ale i v zahraničí a ocenení prišla ako z jasného neba pozvánka do Milána na svetovú výstavu Expo. Počas Národného dňa Slovenska sme v našom pavilóne reprezentovali našu vlasť a svetu som

predstavil nielen moje výrobky z drôtu, ale tiež projekt Srdce pre Slovensko, na ktorom sa podieľalo množstvo ľudí z celého Slovenska i z mnohých krajín sveta. Rozhodol som sa takto uctiť si svojho pradedka Holánika pri príležitosti 150. výročia jeho narodenia. Jeho príbeh, príbeh slovenského drotára som sa usiloval vyrozprávať všetkým, čo sa pri mne pristavili. Jedným z nich bol aj prezident Kiska. Symbolicky sme Holánika priniesli do krajiny, kde presne pred sto štyrmi rokmi v Ríme práve na takejto svetovej výstave získal najvyššie ocenenie Grand Premio. Toto obrovské srdce, ku ktorému mohol pridať pár očiek každý, kto prejavil záujem, som chcel darovať Slovensku, aby bolo vystavené v Národnom múzeu na Bratislavskom hrade. Oslovili sme kompetentných, no ostalo to kdesi v šuplíku bývalého predsedu NR SR Pašku, a odvtedy ma nikto nekontaktoval, takže ho mám stále doma.

• Napriek peknej symbolike Holánikov pravnik nebol v Taliansku na svetovej výstave taký úspešný ako „kráľ drotárov“. Alebo sa mýlim?

Do Milána na Expo ma pozvali ešte raz, a to v rámci prezentácie Žilinského kraja, kde sme počas celého týždňa prezentovali náš kraj v oblasti cestovného ruchu, folklóru, gastronómie a tradičného remesla – drotárstva. Spolu s návštevníkmi nášho pavilónu sme drôtovali nové srdce One heart – one world. Umožnili sme im vyskúšať si vlastnými rukami upliesť malé očko, a tak symbolicky spojiť celý svet do podoby srdca. Na pamiatku sa zapísali do pamätnej listu a každému som vtisol do dlane malé drôtené srdiečko. Aj keď som nepoznal ich reč, pevný stisk ruky a úsmev na tvári to povedali výrečne. Keď s nami drôtovali taliansky policajt, čo mal práve službu, porozprával som mu v krátkosti príbeh srdca, ktoré sme drôtovali, ukázal som mu aj Holánikov katalóg výrobkov, jeho medaily zo svetových výstav. Viditeľne sa mu ježili chlpy na rukách, bol taký dojatý, že nedokázal ani slovo povedať, len po líkach sa mu kotúľali veľké slzy. Rovnako aj mne, keď si na to spomeniem...

Srdce sa nám podarilo dokončiť a v záverečnom programe za spevu

Terchovskej muziky sme ho na pódiu pred početným publikom vďaka tlmočeniu našej rodáčky Julky, ktorá žije v Miláne, uviedli do života pokropením živé vody z Rajca. Zožali sme obrovský aplauz, úspech bol ohromný a veľmi dobré ohlasy boli aj v médiách. Len jedno mi bolo ľúto, že som nemohol už tam na výstave v Miláne návštevníkov pozývať do pamätnej izby v Dlhom Poli. Možno aj toto srdce One heart, one world tomu pomôže, pretože som sa ho rozhodol ponúknuť na predaj či vydražiť a peniažky použiť na záchranu dreveničky. Má punc jedinečnosti a neopakovateľnú patinu dobrosrdečnosti ľudí z celého sveta, ktorí mi v tom pomáhali.

• Napriek zdravotnému postihnutiu ste známy mnohostrannými aktivitami. Ktorú z nich si ceníte najviac?

Nedokážem len tak nečinne obsedieť. Okrem práce s drôtom sa dlhodobo venujem aj športu, ktorý je takou nabíjačkou energie. Pomáha mi lepšie prekonávať ťažké okamihy v živote, byť optimistom s úsmevom na tvári. Venujem sa behu, mám na konte vyše dvadsať maratónov (osobný rekord 2:38:45 h), som členom Unie nevidiacich športovcov Slovenska a zakladateľ organizácie nevidiacich v Čadci (UNSS). Už vyše dvadsať rokov vlastnými rukami aj s priateľmi budujeme vo voľnom čase v Čadci športový areál pod kopcom Jurošák pri rieke Kysuci, ktorého súčasťou je aj kilometrový bežecký okruh. Máme tu aj posilňovňu, rôzne preliezačky a hračky, množstvo lavičiek, ohniská na opekanie, veľký gril, knihovničku so šachovým kútičkom, ale aj krmelec pre zver, studničku s kaplinkou, množstvo vtáčích búdok, obrovskú skalku... Na jar mienime urobiť v Čadci prvý prírodný amfiteáter alebo školu v prírode aj so školskou tabuľou pre deti či detské centrum, upraviť ďalšie plochy, vysadiť stromčeky a parkový trávnik tak, aby si tu každý návštevník našiel to svoje. Robíme to všetko svojpomocne bez dotácií z eurofondov. Ľudia tento areál pomenovali po mne, tak sa volá Šerikov okruh. Organizujeme tu pravidelne rôzne behy pre všetkých, pretože ten, kto je zdravý, je aj bohatý, aj keď o tom nevie.

Šestnásté stretnutie s novou svetovou poéziou vo Varšave Rýmy a verše v kaviarni Literátka

Text a foto: Igor VÁLEK

Začnime od prvého verša pomyselnej básne. Už v roku 1999 bol 21. marec vyhlásený medzinárodnou organizáciou UNESCO za Svetový deň poézie. Cieľom tohto dňa je propagovanie, čítanie, písanie a publikovanie poézie po celom svete. Ale aj poskytnutie uznania národným aj medzinárodným aktivitám v oblasti poézie. Na národných úrovniach sa tento deň má stať zdrojom nových impulzov na básnickú tvorbu, vhodné je v ten výnimočný deň – ak už nie inokedy, ba chcelo by sa povedať permanentne! – vyjadriť uznanie básnikom.

Svetový deň poézie má priviesť aj malých vydavateľov k tomu, aby sa nebáli podporiť „poetické duše“ publikovaním ich zbierok pod pomyselnými strechami hodnotných kníh. Organizátori umeleckých večierok by nemali zabudnúť na recitály, ktoré v niektorých štátoch priťahujú čoraz väčšie publikum, ani na autorské čítania poézie či inú formu jej prezentácie. Treba hľadať spôsoby, ako pomôcť dialógu poézie s ostatnými druhmi umení, hudbou, výtvarným umením, tancom, divadlom... Skrátka, na 30. zasadnutí Generálnej konferencie Organizácie Spojených národov pre vzdelávanie, vedu a kultúru (UNESCO) v Paríži (priam sa natíska rečnícka otázka: Kde inde sa tak mohlo stať?) vyhlásili ten spomínaný marec za deň „oblečený“ do šatu poézie. Veď netreba zabúdať na veľmi dôležitú a neodškriepiteľnú skutočnosť, že práve písanie básni je spôsob, ako zvelaďovať rodný jazyk, o čom máme veľa dôkazov – básnikov a ich diela – aj v krajine pod Tatrami. Je dobré, že UNESCO uznáva, že poézia zodpovedá nielen osobným, ale aj spoločenským potrebám. Každodenný život nás presvedča, že aj cez poéziu – ba cez ňu možno ešte prirodzenejšie a jednoduchšie nadväzovať rýdzo priateľské vzťahy a precitenejšie si navzájom odovzdávať prežitú skúsenosti. Inakšie ako sucho „pragmatickým“ jazykom a či prostredníctvom moderných technológií a rôznych sociálnych sietí.

V niektorých svetových krajinách sa oslavuje Deň poézie 15. októbra na počesť narodenia Vergília, rímskeho epického básnika za vlády Augusta, no

Alexander NAWROCKÝ (prvý zľava) počas prezentácie časopisu.

v susednom Poľsku, priamo v jeho hlavnom meste, si kalendár pravidelne posúvajú prakticky o pol roka vopred. S prebúdzajúcou sa jarnou prírodou a všetkým, čo súvisí so životom „vyliezajúcim“ spod zimnej duchny (hoci tá v tomto roku ani v týchto končinách nebola bohvieaká), tu už po šiestnásty raz otvorili dvere Svetového dňa poézie vo Varšave s prívlastkom slovanský a nechýbalo pri tom ani Slovensko.

■ TLMOČIŤ NETREBA

Pôvodca myšlienky – básnik, redaktor a organizátor literárneho života Alexander Nawrocký ma víta ruštinou. Priam prirodzene a bez odmlky do nej vpletá poľské, sem-tam aj české a slovenské slová. Táto zmeska sa príjemne počúva i ľahko jej rozumieť, je chytľavá a trochu poba-

vene pozorujem, že takýto poetický (naozaj znie trochu ako romantická hudba) komunikačný prostriedok už ovládol všetkých prítomných. Zaznieva zovšadiaľ, ved prítomní sú Rusi, Bielorusi, Poliaci žijúci v západnej Európe, Bulharka, Vietnamic, Maďari, Rumuni... Prvé zoznamovacie popoludnie pre účastníkov navzájom a zároveň aj pre verejnosť, tentoraz reprezentovanú študentmi neďalekého gymnázia, ktorí recitujú básne zúčastnených poetov, sa začína v Paláci Poľska v samom centre Varšavy. S viacerými básnikmi sa poznáme z iných stretnutí, privítanie je príjemne osobné a priateľské. S Nawrockým sa objímame vo tri vrhy (tak to má, vraj, medzi Slovanmi byť, to ma naučili už počas Svetového festivalu slovanských básnikov pred dvomi rokmi) a s radosťou odovzdávam pozdravy aj

od najpočetnejšej stavovskej organizácie spisovateľov na Slovensku, Spolku slovenských spisovateľov. Pokračujeme, pravdaže, bez tlmočenia; lesk v očiach a častý spontánny potlesk svedčia o tom, že tu rozumie každý každého. Ako brat brata. Texty básni znejú v poľštine, potom v rodných jazykoch tvorcov, ktorí recitujú sami. Tento obraz mi blízko a zároveň trochu vzdialene pripomína slávnejšie časy slovenských jarí v Martine, k čomu sa ešte vrátim v závere... Pri čaši vína v kaviarni Literátka (v Dome poľskej literatúry, kde neskoro v noci prichádzame aspoň na pár desiatok minút skloniť hlavy k spánku) každý prednesie jednu báseň. „Kto prednesie dve, zaplatí všetkým po čaši vína,“ varuje priateľsky a veselo Nawrocký. Aby predišiel prílišnému „úletu“ myšlienky a vtedy zdanlivej neexistencii času.

■ RUFUS V POĽŠTINE

Vo svojich vystúpeniach aj počas besedy so študentmi slovakistiky na tamojšej Univerzite východoeurópskych štúdií, spoluorganizovaných napríklad aj agilným Slovenským inštitútom vo Varšave a viacerými ambasádami, som recitoval svoje básne. Ale aj hovoril o súčasnom dianí v slovenskej literatúre a jej spolkom živote u nás vôbec. Celý pobyt bol trochu hektický, celý čas bol naplnený dňami a stretnutiami hádam až po okraj. Vlastne až po návrate bol čas bilancovať a až po pár dňoch som si naplno uvedomil, že celé podujatie malo veľmi dobrú úroveň. Milo ma prekvapila aj veľká návštevnosť. Pre milovníkov poézie u našich severných susedov to bola opäť výnimočná i jedinečná príležitosť zoznámiť sa so súčasnou poéziou Slovanov. Keďže som už poznal „princip fungovania“, vybral som (a nechal preložiť) svoju báseň venovanú vynikajúcejmu javu našej i svetovej poézie Milanovi RUFUSovi. Najväčšou radosťou potom bolo, keď báseň zaznela v origináli aj v poľskom preklade v priestoroch Literárneho múzea Adama Mickiewicza a dookola kľokotal potlesk. Mimočodom, festival organizuje redakcia časopisu Poézia dzisaj a vychádza k nemu špecializované číslo. Od tohto marca môžu teda rufusovskú báseň čítať aj v poľštine...

JAZYK A DOROZUMIEVANIE

Prívlastňovacie zámenná vyjadrujú komunikačnú rolu osoby, na ktorú sa vzťahujú, a zároveň vyjadrujú vlastništvo. Zámeno svoj odkazuje na gramatický či logický subjekt, je univerzálnym prostriedkom, lebo naň odkazuje bez ohľadu na číslo, rod či osobu. Oproti osobným zámennám sa považuje za nepríznačné, významovo prázdne.

Prívlastňovacie zámenná

Prívlastňovacie zámenná odkazujú na osobnú príslušnosť. Podávateľ nimi dáva najavo, že niečo považuje za svoje/prijímateľovo. Ich základným postavením je pozícia pred menom, na ktoré sa viažu. Ak stoja za ním, chápe sa to ako prejav citového dôrazu (obrazy jeho sú živé). Môžu sa aj substantívizovať. Vtedy preberajú význam slov, ktoré nahrádzajú (Jerguš prichádza opäť číť svojich.; Nech je po vašom).

Tieto zámenná vyjadrujú formálne prívlastňovanie, ak prívlastňovaná entita patrí širšiemu celku, ktorého je hovoriaci súčasťou. Tu sa používa osobné zámenná (nie zvrtné), lebo nositeľ deja sa nekryje s vlastníkom, najčastejšie náš (blahoželáme našim športovcom). Zámenná môžu vyjadriť aj stanovisko, zorný uhol hovoriaceho, napr. žena môjho veku, tu máš svoju kávu. Zreteľ dodáva vyjadreniam príznačnosť, na ktorý sa viaže schopnosť týchto zámenná niest' druhotný význam (kladný/záporný postoj, cit). Ako príznačné sa v nima aj použitia osobných zámenná namiesto zvrtného pri vyjadrení dôrazu alebo signalizácii negatívneho významu – Dostaneš od učiteľa farebný papier. Potom vytvoríš plagát o „tvojej“ krajine.; nechajte si vaše uctenie. No takého vyjadrenie prívlastňovania sa pri podmete vety uplatňuje výnimočne a býva častejšie v historických textoch.

Gramatické pravidlo o rozdieloch pri používaní osobných zámenná a zámenná svoj často prekrýva pragmatický zreteľ. Súvisí to s tým, že osobným zámennám sa prívlastňujú dôraznejšie než zvrtnými. Na zníženie citu pre správne používanie zámenná svoj vplyvajú najmä reklama, texty z oblasti masovej komunikácie a cudzie jazyky. Príbudli prejavy oslovujúce adresáta, formulované v druhej osobe, čím je adresát často akoby vťahovaný do dialógu (chráňte vašu rodinu). V slovanských jazykoch sa hovorí o konkurencii zámenná svoj a osobných zámenná. O dôvodoch príklonu k prostým zámennám hovorí aj česká lingvistka S. Čmejrková. Ak chce hovoriaci vyjadriť špecifický význam, siadne po zámene, ktoré nie je významovo prázdne ako zámenná svoj a môže vyjadriť emóciu, kontakt, apel ap. Napr. váš je adresné, zdvorilostné, výzvové a vyvoláva dojem, že jediniec sa chápe individuálne (podporte vášho favorita, darujte 2 % z vašich daní, spestrite váš outfit), môj vyjadruje integritu (vitam vás na mojej stránke, ďakujem mojej kolegyni). Také vyjadrenie je však gramaticky nesprávne. Na mieste osobného zámenná tu má byť zámenná svoj. Aj v minulosti sa tieto omyly hodnotili ako prenikanie „cudzího živilu“ (napr. S. Czambel). Oproti jazykom s kategóriou určenosti však slovenčina využíva pri vyjadrení vzťahu príslušnosti aj iné jazykové prostriedky – nem. Er hängtte seinen Mantel auf./Zavesil si plášť.; fr. Il a passé son examen./Urobil skúšku.

Alexandra CHOMOVÁ
Katedra slovenského jazyka
a komunikácie FF UMB

Impozantný Sklad soli v Solivare ožil v celej svojej monumentálnej kráse Šachte a varni Leopold neodzvoniť umieračik

František MRVA – Foto: Dagmar LOBODOVÁ

Devätnásty marec 2016 bol pre mnohých Prešovčanov, ale najmä pre obyvateľov prešovského Solivaru významným dňom. V tamojšej Národnej kultúrnej pamiatke (NKP) Solivar sa počas Dňa otvorených dverí po takmer tridsiatich rokoch pre verejnosť prvýkrát otvoril historický objekt Sklad soli. Tisíce ľudí malo možnosť zhliaďnuť bohatý kultúrny program a rekonštruované priestory historického objektu.

Sklad soli patrí do unikátneho komplexu technických objektov na čerpanie a varenie soli zo soľanky, pochádzajúceho zo 17. storočia. Okrem skladu soli tvorí tento komplex na ťažbu kamennej soli a čerpanie soľanky šachta Leopold, čerpanie, varňa, gápel, mashinhaus a klopačka.

■ ZNIČUJÚCE POŽIARE

Sklad soli v Solivare dvakrát vyhorel. Po prvom požiari v roku 1819 bola zrekonštruovaná strecha, pristavené druhé poschodie a veža s hodinami. Sklad soli bol stavebne dokončený okolo roku 1825. Pri druhom požiari 18. mája 1986 zhorela vzácna svorníková drevená konštrukcia krovu, plamene okrem strechy pohltili výdrevu komôr a všetky drevené časti budovy. Deväťročný požiar mal fatálne následky na existenciu budovy. Z pôvodného objektu sa zachovali len zvislé konštrukcie bez výplňových konštrukcií a veža. Od požiaru objekt chátral a nachádzal sa v havarijnom stave. Sklad soli bol jednopodlažný projekt bez suterénu, tvarovaný do tvaru písmena „U“ s poloootvoreným átriom. Objekt nedisponoval žiadnym technickým vybavením a vyžadoval si nevyhnutnú rekonštrukciu, pretože vplyvom času a poveternostných podmienok hrozila jeho úplná likvidácia.

Od októbra 2014 do septembra 2015 prechádzal Sklad soli rozsiahlou

rekonštrukciou, výsledkom ktorej je nový multifunkčný spoločensko-umelecký priestor určený pre výstavné,

Obnovená NKP – slávny Sklad soli v Prešove – Solivare.

prezentačné, kongresové či edukačné aktivity. Obnova Skladu soli bola jednou z priorit Ministerstva kultúry SR v oblasti obnovy kultúrnych pamiatok a záchranu kultúrneho dedičstva.

■ Z EURÓPSKÝCH FONDŮ

Bol spolufinancovaný z Európskeho fondu regionálneho rozvoja sumou 2 030 943 eur (85 percent) a zo štátneho rozpočtu SR v objeme 358 401 eur (15 percent). Realizáciu projektu zabezpečovalo Slovenské technické múzeum so sídlom v Košiciach, ktoré je správcom objektu. Projektovo sa na rekonštrukcii podie-

lala spoločnosť STATIC STUDIO, s. r. o., Ing. Jozef Polák, Prešov, a Ateliér architektúry, AAK – Ing. arch.

Ján Katuščák, Prešov. Zhotoviteľom diela bola akciová spoločnosť DÚHA Prešov. Ako odznelo na Dni otvorených dverí, rekonštrukčnými prácami sa vytvorí viacúčelový dvojpodlažný objekt s vysokou manžardovou strechou, ktorého poslaním je prezentácia histórie tejto národnej kultúrnej pamiatky, ako aj histórie technológie výroby, skladovania a distribúcie soli. Celkové architektonické riešenie objektu bude zjednocovať kontextový koncept a umožňovať komunikáciu prezentovaných exponátov. Na nadzemnom podlaží je k dis-

pozícii vzácna centrálna hala, z ktorej sa vychádza do jednotlivých priestorov – bývalých soľných komôr, ktoré teraz poslúžia ako múzejné expozičné priestory na prezentáciu dobových postupov pri ťažbe a skladovaní soli, prezentáciu osobnosti pôsobiacich v tomto regióne, solivarskej paličkovej čipky a dubnického opálu. Objekt zahŕňa múzejnú predajňu na predaj umeleckých a upomienkových predmetov symbolizujúcich stavbu a činnosti v areáli solivarov. Súčasne vzniká priestor pre kongresovú sálu, ktorá bude slúžiť na usporiadanie medzinárodných sympózií, konferencií a seminárov.

■ ZLATÁ BAŇA

Občianske združenie Zlatá Baňa za všetkých milovníkov histórie darovalo STM v Košiciach, jeho pobočke NKP Solivar v Prešove zvonec k vežovým hodinám Skladu soli. Zvonec, ktorý bude oznamovať jeho nový život...

Generálny riaditeľ STM Ing. Eugen Labanič už desaťročia spolupracuje s Maticou slovenskou v Košiciach. V priestoroch STM, ktorým dlhé roky šéfuje, sa konali veľkolepé matičné akcie MO MS v Košiciach, vrátane jeho slávnostného snemu, koncerty k výročiam ÚRSR, ale aj Domu MS v Košiciach. Matiční spisovatelia tu krstili svoje knihy a už tri roky je spolusporiadateľom krajského matičného festivalu Detské rozprávkové Košice J. Uličianskeho. Pomáha aj po materiálnej stránke, keď dal z vlastných prostriedkov vytlačiť matičné diplomy na toto krásne matičné podujatie, ale aj na ďalšie krajské matičné festivaly slovenského slova, ľudových piesní, slovenských rozprávok a povestí, ale aj amatérského divadla žiakov a študentov základných a stredných škôl, ktoré majú obrovskú popularitu v obidvoch krajoch na východe Slovenska.

BESEDNICA

Ktosi nedávno napísal: „To sme naozaj takí debili, že si nevážime svoj materinský jazyk, ktorý sme si zachovali vyše tisíc rokov bez vlastného štátu?“ Vyhlasovať, že my Sloveni/Slováci sme si „svoj materinský jazyk ... zachovali vyše 1 000 rokov bez vlastného štátu“, je nepravdivé. V skutočnosti naša situácia bola po väčšine času do značnej miery podobná situácii, ktorá dodnes prevláda v multinárodnej Veľkej Británii, ktorú tvorilo a dodnes tvorí päť rozličných národov: Angličania, Briti, Íri, Škóti a Walesania.

Slovenská malovernosť

Tak v našich dejinách, ako aj v začiatkoch Británie náš spoločný kolonizátor Rim prepožičal obom multinárodným štátom svoj úradný jazyk latinčinu, ktorú sme si my Sloveni v oficiálnom styku podržali o storočia dlhšie (až do polovice 19. storočia) než obyvatelia Británie.

Uhorský snem nebol maďarský či hungarský, ale trojjazyčný. Pôvodne sa v ňom hovorilo latincky. Jazyk Slovenov bol taký vyspelý, že sa doň ako do prvého neposvätného jazyka dala preložiť Biblia. Od začiatku 10. storočia sa k nám násilne, ale len pomaly votrelí Hungari/Maďari (Revajúci Ponikári) so svojou poturčenou maďarčinou. Oficiálnym jazykom bola však aj nadeľte latinčina a väčšina našich kráľov aj šľachty bola rôznorodého uhorského a iného, teda nemaďarského pôvodu. Doma v súkromí aj na verejnosti sa však ďalej hovorilo po slovensky. A napriek všetkým snahám Revajúcich Ponikárov naši predkovia si ani svoju slovenčinu, ani svoju zem (aj keď nakoniec oklieštenú) nedali vziať, aj keď v druhej polovici 19. storočia násilne pomadžarčovanie Uhrov/Slovenov a zaberanie slovenskej zeme U Hôr sa vystupňovalo.

Výsledkom dnešnej malovernosti Slovenov (Slovákov), ktorých ich socialistickí a socializmom odchovaní dejepisci pripravili o povedomie ich dávnejšej slovenskosti a ich slovenskej zeme v kruhu hôr zvanom Uhorsko, je, že si svoj slovenský jazyk nevážia a dovolili si ho przníť raz čechizmami (za prvej Česko-Slovenskej republiky), potom nanútenými rusizmami (za komunizmu) a teraz svet zjednocujúcimi internacionalizmami.

Smutné je, že aj v poslednom krátkom filme Matice slovenskej o Andrejovi Trnkusovi bičovanie slovenského sedliaka maďarskými drábmami sa nazýva „demokracia na uhorský spôsob“. Kedy už Sloveni (Slováci) pochopia, že v historických dobách Slovenikam/Slovensko a Uhorsko bola jedna a tá istá zem Slovenov v objatí hôr: Karpát, Dinarides a Álp, a tak ju poznali aj Rimania už v predkresťanskej dobe? Časť tejto starodávnej slovenskej zeme v slovenskom Uhorsku postupne okupovali Hungari/Maďari a nakoniec celú sa usilovali pokryť názvom Hungaria/Magyarország. Socializmom odchovaní dejepisci im to aj zhltli, potvrdili a dodnes potvrdzujú. Našťastie, nestalo sa tak a to najstaršie podtatranské srdce dávneho Slovenska v slovenskom Uhorsku prežilo a prežíva dodnes pod menom Slovensko, ktoré mu dali jeho najpôvodnejší obyvatelia zvaní Sloveni.

Cyril A. HROMNÍK

Ako sa za vojny v Oponiciach falšovali slovenské tisícokorunáčky
Zakáľačka za falošné bankovky

Zbyšek ŠUSTEK – Foto: autor

Falšovanie peňazí má rovnako dlhé a vzrušujúce dejiny ako samotné peniaze. Táto trestná i prísne trestaná činnosť má hlboké príčiny. Falšovanie je totiž jednou z mnohých klamlivých stratégií, ktoré nám ako hlboko zakotvený inštinkt odkázali naši živočíšní prapredkovia. Pokúša nás vždy, keď môžeme niekde niečo nekalozískať. Vysvetlenie týchto pohnutí by vydalo na rozsiahly traktát. Preto sa dnes sústreďujeme len na kuriózný príbeh dvoch manželských dvojíc z Oponíc pri Topoľčanoch, ktorý sa odohral v tieni dramatických udalostí v roku 1944.

Druhá svetová vojna priniesla mužom povinnosť narukovať a odísť na front. Na jej konci sa však nikomu nechcelo umierať, najmä ak sa nestotožňoval s cieľmi tej strany, za ktorú musel bojovať. Navyše ak cítil, že nebude víťaz. Niektorí sa zmierili a vydržali. Niektorí prebehli k bývalému protivníkovi, iní zbeholi a skrývali sa...

■ STAVEBNÉ A INÉ PLÁNY

Takéto riešenie si na jar 1944 zvolil aj dvadsaťpäťročný architekt Jozef Danák. Zbehol zo Slovenskej armády a so svojou o dva roky mladšou manželkou Elenou, nezamestnanou odbornou učiteľkou, si začiatkom mája 1944 našli úkryt v dome tridsaťštyriročného Ernesta Šimona, strojného zámočníka v Oponiciach, a u jeho ženy. Aký bol ich vzťah, nevieme. No isté je, že Šimonovci Danákovcom poskytli úkryt a stravu zadarmo.

Danák v úkryte nezaháľal. Aj keď sa z domu asi bál vychádzať, nejaké styky s okolím aspoň sprostredkované udržiaval. Svedčí o tom to, že sa v úkryte dokonca zaoberal svojou profesiou a kreslil stavebné plány. Rovnako je však možné, že ich kreslil len pre seba, azda ako prípravu na svoju živnosť po vojne.

Šimon jeho prácu pozorne sledoval a obdivoval architektovu

Lice a rub pravej tisícokorunáčky a jej falzifikátu z dielne Jozefa Danáka v Oponiciach.

poverením cestoval do Nitry, Danáková manželka odcestovala do Trnavy k svojim nevlastným rodičom a priviezla odtiaľ svoje i Danákov kresliace a rysovacie potreby, ktoré tam mali uložené. Danák so Šimonom zatiaľ zhotovili kopirovací rámček na ozalitu s rozmermi 20 x 26 centimetrov a Šimonova manželka Júlia požičala Danákovi jednu pravú tisícokorunáčku ako

Po príchode k rodičom dostala Danáková šialený nápad. Začala falzifikáty rozširovať na rôznych miestach v okolí Trnavy. Dve tisícokorunáčky dala do obehu 26. septembra v Bohdanovciach a jednu nasledujúci deň v Trnave. Ďalšie tri použila 2. októbra v Boleráze, kde ju zatkli žandári. Pri zatknutí u nej našli ešte jeden nedokončený falzifikát.

Podobne sa správali aj Šimonovci. Dvomi falzifikátmi zaplatili 28. septembra 1944 robotníčkovi Kornelovi Doležalovi v Preseľanoch za ošipanú. Tretí falzifikát im domovej prehliadke v ich dome. Do konca decembra 1944 sa takto dostalo k žandárom desať falošných tisícokorunáčok, z toho dve ešte pred uvedením do obehu. Jedna mala byť zachytená aj v Bratislave. Či je to pravda, je otáznosť, lebo počet desiatich evidovaných zachytených falzifikátov tomu nezodpovedá, ale v policajnej správe sa píše o jedenástich kvalitných ozalitových kópiách. Takého rozpor však v podobných dokumentoch nie sú ojedinelé.

■ ZA MREŽAMI

Danákovú žandári odovzdali do väzby pri Okresnom súde v Trnave. Ernesta Šimona a jeho manželku Júliu zadržali 9. októbra 1944 nit-

Detaily obrazu pravej bankovky (vľavo), približná presnosť, s akou ich falzifikátor mohol vidieť a prekresliť cez pauzovací papier (v strede) a s akou ich preniesol na falzifikát (vpravo).

zručnosť. Raz mu aj polichotil – vraj „vie tak dobre kresliť, že by aj peniaze vedel zhotoviť“. Danák lichôtkam domáceho spočiatku nevenoval pozornosť, tváril sa, že ich prepočul, potom odporoval, ale nakoniec podľahol jeho tlaku či skôr vydieraniu, že „uňho býva a stravuje sa so ženou zadarmo a že by teda nejaké peniaze mohol vyrobiť“.

■ VYPEČENÉ TISÍCKY

Architekt Danák, aby neriskoval prezradenie, požiadala Šimona, aby mu na „novú prácu“ kúpil potrebné pomôcky. Šimon teda v júni 1944 vycestoval do Nitry, kde podľa Danákových pokynov kúpil vodové farby, štetce, oleátový (pauzovací) papier a papier na vyvolávanie ozalitov. Ide o techniku, ktorou sa ešte nie tak dávno rozmnožovali stavebné a strojnícke výkresy. Tie síce potom majú zväčša modrastú alebo ružovkastú farbu, ale vhodnou voľbou chemikálií, ktorými je napustený ozalitový papier, dá sa dosiahnuť aj jeho iné sfarbenie. Danák potreboval čiernohnedý valér (tón), ktorý bol dominantnou farbou na lícnej strane vtedajších slovenských tisícokorunáčok, ktoré sa Danák rozhodol napodobniť a sfaľšovať. Kým Šimon so svojim

predlohu. Nič už teda Danákovi nebránilo, aby sa pustil do práce.

Z pravej bankovky architekt prekreslil na oleátový papier hlavný čiernohnedý obraz líca, vytlačený hĺbkotlačou. Ten potom prenášal pomocou denného svetla na ozalit, ktorý vyvolával čpavkovými výparmi. Robil to v chladnej rúre sporáka, ktorý mu slúžil ako „digestor“. Po zhotovení jedenástich „kvalitných“ kópií, dokresloval ručne s pomocou svojej manželky farebné časti obrazu lícnej strany. Celý zložitý pestrofarebný obraz rubu kreslil ručne. Danákovci odovzdali Šimonovi len tri bankovky, ostatné si nechali.

■ NETRPEZLIVÝ GAZDA

Šimonovi sa však tento spôsob falšovania zdal zdĺhavý a málo výnosný. Preto v druhej polovici septembra vyzval Danákovcov, aby jeho dom opustili. Gazda im to najprv oznámil mierne, potom dôrazne. Danáková na nátlak Šimona odcestovala doobeda 20. septembra 1944 k svojim nevlastným rodičom do Trnavy. Danák tak urobil až hlboko v noci. U Šimona nechali len ozalitový papier, rám na kopírovanie a fľaštičku čpavku. Ostatné pomôcky a osem falzifikátov bankoviek si zobrali so sebou.

rianski a oponickí žandári. Oboch odovzdali do väzby pri Okresnom súde v Topoľčanoch. Všetkých troch zadržaných nakoniec sústredili vo väzbe Krajského súdu v Bratislave. Keď sa Danák dozvedel o zatknutí svojej ženy, zutekal z Trnavy. Do 18. decembra 1944, keď o ich činnosti spísali policajnú správu, policajné orgány ho ešte nespájali a nezatklali.

Správa Kriminálnej ústredne so sebauspokojením konštatovala, že „... toto falšovateľstvo bolo včasným zákrokom bezpečnostných orgánov ešte v zárodku zlikvidované, čím bolo zamedzené prípadné ďalšie rozvíjanie sa činnosti týchto dost zručných a obratných falšovateľov...“. Z dostupných materiálov nie je zjavné, či Danáka nakoniec vypátrali a ako sa celý prípad uzavrel. To však nie je až také podstatné. Zaujímavejšie je, ako Danákovci falšovanie zvládli.

Vtedajšia Kriminálna ústredňa ich prácu preceňuje. Ozalitová reprodukcia je použiteľná iba na kopírovanie technických výkresov alebo jednoduchých textov. Ručnou kresbou aj v prípade veľmi zručných kresliarov môže vzniknúť falzifikát len nízkej úrovne. Navyše ani pri spolupráci dvoch pomerne zručných osôb (z dokumentov vyplýva,

že Danáková bola asi učiteľkou kreslenia) nemohla byť príliš produktívna. To napokon vyvolalo konflikt medzi spomínanými manželskými pármami.

Slovenská národná banka označila techniku napodobenia hlavného obrazu len všeobecne ako „fotomechanickú cestu“, ale pri hodnotení papiera pripustila zhodne s policajnou správou, že ide o papier používaný na rozmnožovanie plánov. Poukázala na zhodu rozmerov obrazu pravej bankovky a falzifikátu, konštatovala však nepresnosti v reprodukcii. V protiklade k správe Kriminálnej ústredne zdôraznila nízku zručnosť kresliča. Falzifikát zhodnotila ako neodborne vyhotovený, no schopný oklamať neopatrného prijímateľa, najmä pri nepriaznivých svetelných podmienkach. Posudok obsahuje aj chybu. Techniku tlače rubu pravej bankovky označila ako drevorez, aj keď ide o knihtlač, resp. Orlovovu pestrotlač. Aká bola nebezpečnosť falzifikátov, môžeme posúdiť podľa publikovaných obrázkov.

■ RIZIKO NA RIZIKO

Prípád je pozoruhodný aj psychologicky. Človek, ktorý sa skrýval pred stíhaním za dezerciu a z obavy pred vyzradením si ani nešiel sám kúpiť pomôcky na kreslenie, riskoval svoje prezradenie páchaním ľahko odhaliteľnej trestnej činnosti. Pritom si vedel zariadiť kvalifikovanou prácou aspoň na základné potreby, resp. na odmenu ľuďom, ktorí ho ukrývali. S grafickými prácami mal skúsenosti. Musel vedieť, že zvoleným spôsobom nemôže úspešne bankovky falšovať. Je zarážajúce, že Šimon, ktorý už dosť riskoval ukrývaním stíhaného človeka, svoje riziko zvýšil jeho navádzaním na závažnú trestnú činnosť, respektíve ho k nej nútil vydieraním.

Páchatelia sa zamerali na bankovku, ktorá bola na falšovanie najmenej vhodná. Bola to najlepšie chránená slovenská bankovka a lepšie chránená ako mnohé cudzie. Bola najrozmernejšia, s množstvom rafinovaných detailov. To zvyšovalo riziko nápadných chýb v porovnaní s menšími a menej pestrofarebnými päťdesiatkorunáčkami a stokrúňkami. Tisícokorunáčka počas vojny prevyšovala mesačný príjem väčšiny obyvateľov a nevyskytovala sa často. V bežných situáciách vyvolávala pozornosť toho, kto ju prijímal (dostával), a riziko odhalenia falzifikátu.

Pozoruhodný je aj spôsob rozširovania falzifikátov. U Danákovce naznačuje veľkú naivitu a zlý odhad reakcie poškodených i polície. Číťtej nervozitu a skratové konanie a azda aj pokus rýchlo riešiť finančné problémy. Udávanie falzifikátov krátko po sebe prispelo k rýchlosti jej vypátrania a zatknutia. Podľa všetkého konala svojvoľne bez dohody s manželom. Najzáhadnejšie je, prečo to urobila, keď rodičia, hoci nevlastní, obom manželom asi poskytovali určité zázemie, lebo obaja sa nakoniec uchýlili práve k nim.

■ ŽE VRAJ ZABÍJAČKA...

Šimonovci dávali falzifikáty do obehu premyslenejšie. Za obeť si vybrali asi menej vzdelaného a chudobnejšieho človeka, od ktorého chceli kúpiť ošipanú za zakáľačku. Ten nemusel tisícokorunáčku dobre poznať. Na rozdiel od iných rozširovateľov, ktorí za falzifikáty kupujú drobné veci, aby ako výdavok získali pravé peniaze, sa však Šimonovci za dva falzifikáty vysokej nominálnej hodnoty pokúsili naraz nakúpiť drahú vec.

Ako však naznačuje policajná správa, obe dvojice mali sklon k dobrodružstvu. Prípád aj ukazuje, že v čase SNP žili ľudia mimo povstaleckého územia zrejme bežným životom, so všetkými spetsreniami a eventualitami, ktoré prinášal.

Mladí básnici a poetky sa vracajú na scénu slovenskej literatúry

Kľukaté cestičky slovenskej poézie

Alexander GOCZ – Foto: Sue NAGYOVÁ

Stará definícia hovorí, že básnikov čítajú len básnici. No existuje fráza, že takmer každý človek aspoň raz v živote napísal báseň. Možno zopár jednoduchých veršikov pre mamu alebo posmešný popevok venovaný neoblíbenému učiteľovi, najčastejšie sa však poézia rozozvučí pri dotyku prvej lásky. Ak platí v úvode spomínaná definícia, tak by to nemalo byť s čitateľským zázemím poézie až také zlé. Je to však pravda?

V uplynulých dvoch desaťročiach sa zdalo, že básne – a s nimi aj básnici, sa pomaly vytrácajú z knižných rebričkov popularity. Označenie básnik či poetka ako keby strácalo svoj voľakedajší cveng a aj vydavateľstvá sa k poézii začali stavať ako k doplnkovému, a občas aj trpenému žánru. Spočiatku slubné médium internet ukázalo svoje limity. Poézia je totiž príliš intímna záležitosť na to, aby sa čítala iba z obrazovky počítača. Vyžaduje si, skrátka, tlačenu podobu. Pochopili to aj niektoré vydavateľstvá, napríklad Vydavateľstvo Spolku slovenských spisovateľov, a dali priestor mladým autorom narodeným po roku 1980. Lenže básnici a poetky sa v poslednom čase neuspokoja len s vydaním básnickej zbierky. Začínajú o sebe čoraz častejšie dávať vedieť aj rôznymi akciami, prezentáciami kníh či autorskými čítaniami. O jednej z takých akcií sme sa pohovorili s Martinou Grmanovou, o ktorej básnickom debute Chiméra sme nedávno písali aj na stránkach SNN.

• Aký máš vzťah ako poetka k mesiacu marec?

Autori poézie na jednej zo svojich prezentácií.

Marec už prestáva byť voľakedajším mesiacom kníh. Navyše málokto vie, že 21. marec je už dlhší čas uvádzaný ako Svetový deň poézie. Aby opäť oživil niekdajšie tradície, tak sa v podvečer tohto dňa v zadných priestoroch bratislavského kni-

kupectva Artfórum zišli poeti, ktorí si tento deň pripomenuli a oslávili ho. Podujatie je známe aj pod názvom „placka“ či „button“ – gombík. Napriek tomu, že toto médium má len veľmi obmedzený priestor, vtesná sa naň citáť či dokonca aj minibáseň. Aj týmto

spôsobom sa v tento deň mohli návštevníci potešiť z poézie, vyrobiť si vlastný odznak s citátom a šíriť tak inšpiráciu a dobrú náladu. Priestory Artfóra boli skôr komornejšie, ale o to viac divákovi a zvedavcov sa do nich pomestilo a spoločne sme vytvorili príjemnú atmosféru. Keďže sa oslavovalo v duchu poézie, autori nečítali len svoje vlastné verše, ale pri tejto príležitosti predniesli aj básne svojich obľúbených básnikov. Táto rozmanitosť textov zároveň priniesla obohatenie a osvieženie celého večera v znamení poézie.

• Ktorí autori sa na tomto poetickom večeri zúčastnili?

Ako prvý otvoril svoju poéziu podujatie Richard Miške, dlhoročný člen petržalského klubu Generácia a popularizátor poézie na facebookovo-internetových stránkach Poézia a Poézia – podujatia. V úvode prečítal básne poetiek Bely Dunajskej a Marianny Grznárovej a následne nám predstavil svoju zaujímavú a nevsednú tvorbu. Ako druhá sa svojej úlohy zhostila poetka Helena Sumbalová. Najskôr predniesla básne Miroslava Válka a Mily Haugovej, ktoré si vybrala pre túto príležitosť, a divákovi zoznámila aj so svojou vlastnou tvorbou bohatou na obraznosť aj emócie.

Martin Chudík si pre tento večer vybral symbolicky básne krstných otcov dvoch básnických zbierok – Erika Ondrejčku a Jozefa Leikerta, a predstavil aj verše zo svojej najnovšej zbierky Cestovný (ne)poriadok, ktorá vyšla koncom minulého roka vo Vydavateľstve SSS.

Erik Markovič si vybral niekoľko autorov a ich básne súvisiace a dotýkajúce sa motívu a súhvezdia labute – napr. Michelangela, Marcely Veselkovej. Zo svojej novej knihy, ktorá sa rodila dosť dlhý čas, prečítal pomerne náročnú metafyzickú báseň. Dlhú cestu do Bratislavy až zo Zvolena meral len kvôli tomuto večeru Ondrej Kalamár. Známy básnik a aforista prečítal básne od Jána Tazberíka, niekoľko svojich neznámych básni a zatiaľ nepublikovaných prílehlavými aforizmami rozveselil a osviežil publikum. Ako predposledný sa predstavil Trnavčan Roman Beňo, ktorý si zvolil básne z knihy Petra Starička. Okrem básni zo svojej zbierky Vrstvenie pridal aj čosi z novej tvorby. No a na záver som predniesla niekoľko básni aj ja. Okrem vlastných zo zbierky Chiméra aj verše poetky Sylvie Plathovej.

• Je to cesta, ako obnoviť záujem verejnosti o poéziu?

Podľa reakcií početného publika určite. Ten náš konkrétny Svetový deň poézie uzavrel príjemnými melódiami svojich zhudobnených básni Erik Markovič, ktorý sa nakrátko zhostil aj úlohy hudobníka. Som presvedčená, že toto je práve cesta, ako poéziu vracať do každodenného života. Prostredníctvom podobných akcií, literárnych súťaží, na ktorých sa vyhodnotenia prezentujú ako autorské čítania pre verejnosť, cez širšie koncipované podujatia, akými je Slovensná jar Maticy slovenskej, no a svoju úlohu by si mali plniť aj verejnoprávne médiá. V tom nech nám múzy pomáhajú...

Panteón skutočných umelcov

Juraj Svoboda: Dali nám viac ako, (sme) si mysleli III, Vydavateľstvo SSS, 2016

Keď sa všímavý a rozhladený režisér ponorí do spomienok, prúd obrazov, situácií a nevšedných ľudských osudov je zvyčajne čitateľsky mimoriadne príťažlivý. Nie je to inak ani v prípade knihy Dali nám viac ako (sme) si mysleli III. Ako číslovka napovedá, ide už o tretiu knihu mapujúcu významné osobnosti našej kultúry a ide o približenie skutočne invenčné.

Autor nadväzuje na svoje dve rovnomené knihy a tentoraz si vybral skutočne známe i trochu prizabudnuté etalóny nášho herectva, divadelníctva či hudby. Sú to všetko jeho súputníci, ktorí sa výrazným spôsobom zaslúžili o rozkvet slovenskej kultúry ako takej, a ide zároveň aj o umelcov, s ktorými mal Juraj Svoboda možnosť spolupracovať, učiť sa od nich a ktorí mu skutočne aj veľa dali, a to nielen profesionálne, ale aj ľudsky. Jednotlivé medailóny zahŕňajú osobnostný profil, plody práce, ale aj autorovu osobnú skúsenosť a vzťahy s uvedenými tvorivými jedincami. A že to nie je hocijaká vzorka z umeleckej špičky! Za všetkých možno spomenúť aspoň hercov, akými boli Jozef Kroner, Július Satinský, Michal Dočolomanský, Jozef Adamovič, Elo Romančík, František Zvarík či Viera Strnisková, a takisto osobnosti z prostredia divadla, televízie a filmu – Jozef Bednárík, Štefan Babjak či Adela Gáborová. Čitateľsky zaujímavou je aj prezentácia vzájomných väzieb a minisondy do súkromia, kde sa čitateľ na rozdiel od bulváru dozvie skutočne zásadné informácie. Samozrejme, autor sa nevyhýba ani partnerským vzťahom, láskam a rozchodom, no píše o nich s noblesou a decentne. Čo však je na celej knihe to najdôležitejšie, to je veľmi komplexný obraz o slovenskom divadle a filme, o tvorivých výhrach aj o často zložitých cestách umenia. Pre všetkých milovníkov divadla, filmu a vôbec hereckého kumštu je to takpovediac povinné čítanie.

(mab)

NEKROLÓG

Vo veľkonočnú nedeľu – 27. marca 2016, umrel v USA v meste Coppel (Texas) vo veku sedemdesiatdva rokov Slavo Mulík, významný slovenský rodák z Vondrišľa (Nálepokva). Bol to človek mimoriadne ľudských kvalít, ktorý si svojou usilovnosťou a skromnosťou získal uznanie vo svete.

Odletel do večnosti

Slavo Mulík bol predsedom Nadácie Štefana Baniča pri Americko-slovenskom parašutistickom združení, majstrom športu Západnej Afriky v motokrose a majstrom športu Južnej Afriky v parašutizme. V tejto športovej discipline sa stal nositeľom zlatých a diamantových krídel asociácie parašutizmu USA a bol tiež majstrom sveta v hromadnom zoskoku. Kým neochorel, pracoval ako inštruktorka a komerčný pilot. Je veteránom rodézskej a angolskej vojny s ocenením medailou Good Hope Juhoafrickej republiky III. triedy.

Nebohy sa aktívne zúčastňoval na spoločenskom a politickom živote slovenských krajanov v zahraničí. Ako tajomník Svetového kongresu Slovákov v zahraničí sa podieľal na mnohých významných krajských podujatiach. Jeho činnosť si všimla najmä Matica slovenská, ktorej je čestným členom a nositeľom medailu Štefana Moysesu. Aj štátne orgány Slovenskej republiky ocenili jeho zásluhy a udelili mu zlatú medailu Ministerstva zahraničných vecí SR.

Nech mu dá Pán Boh večnú slávu!

(pm)

HUMORESKA

Keď som minule vyhlásil, že čo môžeš urobiť na jar, neodkladaj na leto, môj známy si tak poklopil po čele, až tam mal modrinu ako dvojeurovka. Reku, jemu, zaslúžilému záhradkárovi, budem rozprávať podobné samozrejmosti. Ved' keby začal sadiť mrkvu v lete, tak ho kolegovia zo záhradkárskej osady nechajú zavrieť do liečebne. Evidentne bol postihnutý motykovo-rýľovou deformáciou a okrem priesad nemyslel na nič iné. Musel som mu vysvetliť, že jar, ktorá momentálne vypukla naokolo, to nie sú len jarné práce v záhrade a jarné upratovanie, ktoré aj

tak u mnohých našincov spočíva najmä vo vnesení prázdnych fľaš po bujarých veľkonočných oslavách. Sezónu jarných prác otvára termín daňového prizna-

vár, hovoria o ňom rôzne viac či menej slávne osobnosti z lekárskejších či liečiteľských kruhov v televízii. Jarný detox, čiže jarné vyčistenie organizmu od škod-

tia týchto propagovaných zdravotných zázrakov je napokon aj tak rovnaký, aký dosahoval môj nebohy tatko kyslým mliekom alebo kyslou kapustou, to jest

Čo všetko nevíete o jarných prácach

nia. Poniektorí jedinci sa pri tejto jarnej práci doslova orosia potom. V noci im do snov vstupujú daňoví inšpektori, sudcovia, exekútori a podobná háved' a oni vstávajú dolámaní ako po šichte v kameňolome. Ďalšou jarnou prácou – najmä u nežnejšej polovice ľudstva, je takzvaný jarný detox. Pišu o ňom noviny a časopisy od seriózných po bul-

livín, ktoré sme si nahonobili v zime, nie je vonkoncom ľahká práca. Najprv sa adept nabehá po trhoviskách a bio predajniach. Potom musí kúpiť ten správny mixér, odšťavovač a rôzne iné technické zázraky, ktorých umývanie po použití zaberá viac času ako samotná konzumácia tých prapodivných detoxikačných jedál a nápojov. Konečný výsledok poži-

urýchlená návšteva miesta, kam aj kráľ chodíva pešo. Ďalšou, úplne novou jarnou prácou, s ktorou prišiel istý môj priateľ, je rozvod. Priateľ sa drží toho, že keď rozvod, tak na jar, aby letnú dovolenku mohol spojiť s ďalšou svadobnou cestou, a tým ušetriť nemalé náklady. Medzi jarné povinnosti patrí aj prezúvanie áut a prezúvanie manžieliek. Často platí, že prezutie

štvorkolesového miláčika do letných gúm nás stojí menej ako prezutie nášho dvojnového miláčika do posledného modelu jarných topánok. A keď sme už pri tom, súčasné ženské pokolenie má v kalendári zaznačenú ešte jednu jarnú povinnosť – a tou sú jarné výpredaje. Je to namáhavá činnosť spojená s pobehovaním, hrabaním sa v zlacnených modeloch, občas spojená so zápasom vo voľnom štýle o posledný vychytený kus značkovej textilie. Muži tejto vášni holdujú pomenej a niektorí sa v takýchto náročných chvíľach utešujú jarným sloganom, ktorý mimoriadne obľubujú najmä pohrebničníci: Marec, poberaj sa starec...

Marek DANKO

Pred sto rokmi umrel mimoriadne vynaliezavý talent Ján BAHÝL

Slovák, ktorý tromfol Edisona

Pavol M. KUBIŠ – Foto: internet

Spisovateľ a nakladateľ z Budapešti Dr. Ján Alojz Wagner (1864 – 1930) pripravoval v roku 1929 v Bratislave publikáciu o vzduchoplavectve, kde zahrnul veľa vedeckých poznatkov o pokusoch a vynálezoch tohto druhu na Slovensku. Znie až neuveriteľne, ale historické záznamy to dokladajú, že v roku 1795 pomocou „vtáčich krídel“ zoskočil z hradieb trencianskeho hradu akýsi Dragan Vlachovič...

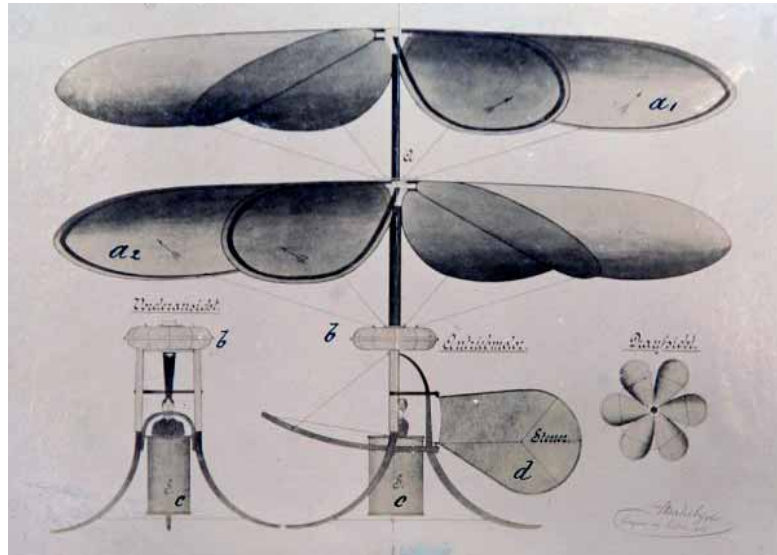
Prešlo vyše šesť storočí a v roku 1603 zoskočil padákom z vysokej budovy v Bratislave profesor Faustus Verancič. Mních Cyprían Jajsge zostrojil v roku 1768 klzák, akési rogalové krídlo, a úspešne ho vyskúšal v Červenom Kláštore... V roku 1901 zostrojil Andrej Kvas z Lučenca dvojplášnik a 25. augusta 1909 ako druhý na svete preletel kanál La Manche. Štefanovi Baničovi, rodákovi z Neštichu pri Trnave, patentovali v USA v roku 1914 padák. V Lučenci donedávna ešte žil jeden z najlepších letcov rakúsko-uhorskej monarchie Július Smutný. Nataša Aujeská-Sapošniková ako prvá žena u nás lietala už v roku 1925 na stíhačke v Piešťanoch...

ZABUDNUTÉ PATENTY

V materiáloch Dr. J. A. Wagnera, inak rodáka zo Slovenského Pravna, sa ďalej píše aj o helikoptére, ktorú pred 121 rokmi – v roku 1895, zostrojil Ján Bahýl. Mala tvar rozovretého vé a konštrukciu z rúrok s priemerom deväťdesiat milimetrov, do ktorej nasadil šesť hviezd z oceľových rúrok vystužených oceľovými lanami, čím celá konštrukcia získala na pevnosti. Zaráža, že o Bahýľových patentoch sa u nás dlho nevedelo a nepísalo... Nie je o nich zmienka ani v Encyklopédii Slovenska, ani v päťväzkových Dejínach Slovenska, dokonca o tom nejestvuje zmienka ani v Dejínach vedy a techniky na Slovensku od Jána Tibenského (1979).

Je vždy vzrušujúce znovu objavovať diela, ktoré vytvorili predchádzajúce generácie a na ktoré sa často z nepochopiteľných príčin zabudlo či zabúda. Medzi také patria aj niektoré objavné skutky slovenských technických majstrov, napríklad vynálezy spomínaného Jána Bahýľa...

V štátnom oblastnom archíve v Banskej Bystrici v matrike narodených v obci Veľká Slatina (Nagy Szalathna), dnes Zvolenská Slatina, vo zväzku rokov 1819 až 1870 na strane 290 sú latinsky zapísané údaje o narodení a pokrstení Jána Bahýľa.

Narodil sa pred 160 rokmi – 25. mája 1856, a do matriky ho na druhý deň zapísal slovenský národovec farár Samuel Medvecký, otec spisovateľky Terézie Vansovej. Rodičia Martin a Zuzana, rod. Chovancová, boli nezámožní roľníci, ale aj tak umožnili synovi študovať na strednej škole Banskej akadémie v Banskej Štiavnici, kde ho zaujal technický smer. V štúdiu potom pokračoval na Vojenskej akadémii vo Viedni.

TECHNIK V HALIČI

Ako vojenský stavebný technik pôsobil vo vtedajšej rakúskej časti Poľska v Haliči a neskôr až do roku 1895 v Dalmácii. Potom sa aj s rodinou presťahoval do Bratislavy (na dnešnú Mýtnu ulicu č. 37), kde si zariadil menšiu dielňu. V rakúsko-uhorskej armáde pracoval Ján Bahýl ako vojenský technik z povolania, neskôr v civile ako „hlavný majster“. Niektorí autori mylne uvádzajú, že bol inžinierom. Pre zaujímavosť podotýkam, že jeho najmladší syn Gustáv bol námorníkom a zomrel ako osemdesiatštyriročný v roku 1978.

„Už od detstva bol Janko Bahýl technicky vynaliezavý a ako dedinský chlapec zostrojil rôzne pohyblivé

hračky. Hýril nápadmi a vždy sústreďoval okolo seba svojich rovesníkov, usmerňoval ich hry a obohacoval priťažlivými myšlienkami.“ Takto to pripomína v článku pre časopis Televízia v roku 1978 Dominik Kluknavý, spoluautor scenára dokumentárneho filmu Premožiteľ Edisona.

Je takmer neuveriteľné, že tento skromný, technicky mimoriadne vynaliezavý a vytrvalý tvorca dal ľudstvu vrtuľník poháňaný benzínovým motorom, balón so vzdušnou turbínou, patent na vodné okružné a ručné čerpadlo, tank na parný pohon, zariadenie na spájanie vagónov, vynález výťahu na Bratislavský hrad, vložku do kachlí na lepšie využitie paliva, patent na využitie spádu kanalizačnej siete na výrobu elektrickej energie a spolu s Antonom Marschallom zostrojil prvý automobil na Slovensku s benzínovým pohonom... Ale je to tak.

PATENT 3392

V roku 1888 navštívil Bahýl vzduchoplaveckú výstavu a pravdepodobne tu sa začína jeho záujem o letectvo. Keď sa rodina presťahovala do Bratislavy, vynálezca si sem priniesol aj nedokončenú konštrukciu vrtuľníka. Vyhladal známeho maji-

Vynálezca Ján BAHÝL.

teľa továrne na výrobu vozov a kočov v Grösslingu Antona Marschalla a s jeho pomocou dokončil stavbu stroja v roku 1895. Uhorský cisár mu na tento vynález udelil patentnú listinu 13. augusta 1895 pod číslom 3392.

Prvá novinová správa o Bahýľovom úspešnom vzlete vrtuľníkom nie je dobová. Národné noviny ju priniesli v roku 1897, teda dva roky po tejto nezvyčajnej udalosti. Patentové privilégium bolo na svete, no v zmysle rakúskeho patentového práva musel vynálezca do roka začať realizovať navrhovaný patent a „preukázať tak jeho spôsobilosť“. Keďže sa tak nestalo, o rok neskôr dostal patent Rakúšan Robert Kosch v podstate na princípe rovnakých rotorových listov.

Podobne ako iní konštruktéri pravdepodobne aj Ján Bahýl narazil pri tvorbe vrtuľníka na dovtedy neprekonateľný problém výkonnej pohonnej jednotky. Svojho úmyslu sa však nevzdal. Viacerí autori jednoznačne tvrdia, že Bahýl osobne vzlietol v Bratislave už 30. mája 1897, čo by bolo svetové prvenstvo, a tak otvoril éru vrtuľníkového a aj motorového lietania. Údajne sa mu podarilo so svojím strojom zdvihnúť sa zo zeme do výšky troch metrov...

ZROD AVIONU

V máji 1905 prihlásili Ján Bahýl a Anton Marschall na Uhorskú ohlasovňu patentov v Budapešti nový návrh vrtuľníka, ktorý nazvali Avion. Vznikal v ich spolupráci v rokoch 1901 až 1903 ako návrh a pravdepodobne ešte dva roky trvala stavba prototypu. Uhorská ohlasovňa patentov im vydala v januári 1906 tzv. Szabadalmi leírás, ale ďalší osud tohto vrtuľníka je neznámy. Dokumenty však prezrádzajú, že v čase, keď v zahraničí uznávaný vynálezca vrtuľníka Albert Santos-Dumont, syn brazílskeho kávového miliardára, dostal patent (1905), Slovák Ján Bahýl vzlietol so svojím strojom do výšky štyroch metrov a pre-

letel vzdialenosť tisícpäťsto metrov. Pokus zaprotokolovala aj medzinárodná vzduchoplavecká organizácia. No keďže od armády nedostal finančnú pomoc a nepodarilo sa mu ani nadviazať spoluprácu s vynálezcami a podnikateľmi v USA či v Nemecku, vzdal sa ďalších pokusov. Týmto vydareným motorovým vrtuľníkom predstihol najmenej o štyri roky vynálezcu Francúza Paula Cornu (v roku 1907 sa vzniesol do výšky sto päťdesiat centimetrov) i iného Francúza L. Bréqueta, ktorých v technickej literatúre označili za vynálezcov takéhoto lietajúceho stroja namiesto Bahýľa...

V roku 1908 získal patent na vynález vrtuľníka i svetoznámy vynálezca Thomas Alva Edison. O dva roky skonštruovala vrtuľník skupina študentov v Moskve, v roku 1923 sa to podarilo Španielovi Juanovi La Ciervovi, no ešte aj tak bolo treba čakať niekoľko rokov, kým Oskar Asbóth v Budapešti zostrojil taký vrtuľník, ktorý vzlietol spoľahlivo.

SEDEMNÁŠT PATENTOV

Zachovali sa doklady o tom, že slovenský technický talent získal sedemnášť patentov, rôzne privilégia a vyznamenania. Na svojich vynálezoch však nezbohatol, ba práve naopak, jeho myšlienky si privlastnili iní a s tým aj peniaze. Na Bahýľov vrtuľník sa časom celkom zabudlo. Správy o ňom a o jeho pokusoch s vrtuľníkom sa objavili v našej tlači len pred pár rokmi. Za mimoriadne krásnu povahovú črtu slovenského vynálezcu možno považovať to, že aj keď svoje vynálezy sám financoval a nič z nich nemal, vo svojom diele pokračoval. Vynálezcu Thomasa Alva Edisona, ktorý pracoval v technicky vyspelej Amerike, všemožne podporovali. Pre neho cesta od vzniku myšlienky k realizácii diela v sériovej výrobe bola ľahká a navyše výnosná. Ján Bahýl nemal z týchto výhod ani jednu. O to viac vyniká jeho osobnosť i dielo, ktoré vytvoril.

Mnohé životopisné zdroje uvádzajú dátum úmrtia Jána Bahýľa 13. marec 1916, iné o rok skôr. Pridržiavali sme sa údajov, ktoré vydal Úrad priemyselného vlastníctva Slovenskej republiky, ktorý pravidelne udeľuje i Cenu Jána Bahýľa. A to teda znamená, že v týchto dňoch si pripomíname storočnicu nášho slávneho vynálezcu vrtuľníka, stavebného a strojného technika, leteckého konštruktéra, dôstojníka a autora mnohých vynálezov a objavov. Umrel v Bratislave a pochovali ho na evanjelickom cintoríne pri Kozej bráne pod náhrobkom, ktorý si sám navrhol...

Pred 125 rokmi skončil August Horislav Krčméry, starý otec Štefana Krčméryho

Hojže, Bože, jak to bolí...

Pavol M. KUBIŠ – Foto: archív SNN

Túto hymnickú pieseň určite poznáte. Jej slová napísal básnik Andrej Sládkovič pri jednej z návštev v Badíne pri Banskej Bystrici u svojho priateľa, miestneho evanjelického farára Augusta Horislava Krčméryho. Ten na tento text pohotovo skomponoval melódiu. A pieseň čoskoro znarodnela. Po rokoch ju potom zharmonizoval hudobný skladateľ Ján Levoslav Bella.

August HORISLAV KRČMÉRY.

Hojže, Bože, jak to bolí, keď sa junač roztráti po tom širom sveta poli na chlebovej postati. Každý pošiel svojou stranou hnaný žítia nevdou: V osamelých sa havranov zmenil krdeľ sokolov!

V Badíne sa dodnes zachoval dom, v ktorom žil, tvoril a pred 125 rokmi – 9. marca 1891, aj umrel obetavý národovec, zberateľ slovenských ľudových piesní, zostavovateľ slovenského spoločenského spevníka z národných a prstonárodných piesní. Na evanjelickej fare v obci jeho posledného pôsobiska, v rokoch 1874 až 1891, pripomína A. H. Krčméryho i pamätná tabuľa z roku 1940.

NÁVODY OCHOTNÍKOM

Len niekoľko kilometrov odtiaľto v dedine bohatej na literárne tradi-

cie – v Hornej Mičinej – sa Krčméry narodil 1. novembra 1822. Je chvályhodné, že rodný dom taktiež dodnes existuje. Po štúdiách na gymnáziu v Banskej Bystrici a v Gemi, na lýceu v Banskej Štiavnici a Bratislave či na univerzite v nemeckom Halle bol tri roky vychovávateľom v Trstenom a potom sa stal kaplánom u Michala Miloslava Hodžu v Liptovskom Svätom Mikuláši a evanjelickým kaplánom v Tisovci. V roku 1855 si ho zvolili za farára v Hronseku, odtiaľ prešiel v roku 1874 do Badína, kde umrel a je aj pochovaný.

Ideovo sa Krčméry formoval už v bratislavskom kruhu štúrovskej mládeže. V jej duchu skladal vlastnecké verše, písal ľudovo – výchovné články do časopisov a novin (Pešťbudínske vedomosti, Sokol, Slovenský pozorník, Slovenské pohľady), a s osobitnou záľubou sa venoval slovenským ľudovým piesňam. Patril

aj medzi zakladateľov Matice slovenskej; inak bol starým otcom ďalšieho slovenského literáta – spisovateľa, básnika a kritika Štefana Krčméryho (1892 – 1955).

August Horislav Krčméry napísal o. i. príspevok o činnosti ochotníkov v Nemeckej Lupči (dnes Partizánska), ktorý je vlastne prvým zovšeobecnením herecko-interpretáčnej problematiky a zaznamenaním podoby vtedajšieho ochotníckeho divadla (Orol tatranský, 1847). Vyslovil tu požiadavku, aby ochotníci precítili, čo hovoria, aby dokonale pochopili úlohu, ktorú predstavujú... V roku 1870 ako prvý na Slovensku vystúpil s návrhom, aby sa založilo slovenské kočovné divadlo.

NA VINICI KRISTOVEJ

Spolu s Jánom Kadavým vydal v roku 1857 kalendár Živena, redigoval hudobnú prílohu Sokola s názvom Hlahol a s bratom Eugenom, banskobystričským knihkupcom, vydal už spomínaný rozsiahly spevník slovenských národných a prstonárodných piesní. A aký to bol človek?

Prežil veľa krívd, ušlo sa mu mnoho zlých a uštipačných slov. Pre svoje myšlienky bol viac ako pol roka vo väzení. Lenže aj jeho najväčší protivníci o ňom nakoniec vyhlásili: Krčméry bol statočný človek. Odpúšťal krivdy a modlil sa aj za nepriateľov.

... a potom znovu zaznel hlas organu i zvonov. Kňazi pristúpili

k márom, zdvihli a preniesli rakev k bráne chrámovej, kde už kurátori a starší zboru čakali na prevzatie a na domáci, štvorkou zapriahnutý, zelenou chvojninou ozdobený voz truhlu položili. Celý dav ľudí, domácich aj zďaleka, obštipil voz a veľmi plakal za zosnulým, ktorý 16 rokov a 3 mesiace v Badíne pôsobil na vinici Kristovej, doplniac vek života 68 rokov, 3 mesiace a 3 dni...

Tak sa v marci pred sto dvadsiatimi piatimi rokmi učil s Augustom Horislavom Krčmérym.

Články in memoriam

Pavol Mária Kubiš patril medzi stálych spolupracovníkov našej redakcie. S jeho zaujímavými príspevkami, ale i s kresbami sme sa stretávali aj v iných periodikách od sedemdesiatych rokov minulého storočia. A vďaka jeho pracovitosti sa s nimi ešte budeme istý čas stretávať, aj keď ich autor nás náhle opustil začiatkom marca vo veku nedožitých sedemdesiatich rokov. Je to asi to najlepšie, čo sa tvorivému človekovi, žurnalistovi alebo spisovateľovi môže stať, keď jeho práca a dielo žije aj po smrti autora a má čo dať čitateľom aj po jeho definitívne čo ako nečakané a krutej. Česť jeho pamiatke!

Emil SEMANCO

Marcel PECNÍK: Mládež môže ukončiť radikalizáciu a vulgarizáciu spoločnosti

Povedal to mladým na rovinu

Text a foto: Pavol JAVORSKÝ

Predseda poroty a jeden zo zakladateľov celoslovenskej súťaže vlastnej literárnej tvorby a interpretácie poézie a prózy Kováčova Bystrica a matičiar Marcel Pecník sa tento rok prihovril jej účastníkom pri vyhodnotení nečakaným spôsobom. V Banskej Bystrici sa 16. marca už po dvanásť raz uskutočnilo očakávané vyvrcholenie známej súťaže Kováčova Bystrica, ktorú už pravidelne organizuje Informačné centrum mladých pod záštitou primátora mesta pod Urpinom.

V priestoroch Štátnej vedeckej knižnice sa zišli mladí autori a recitátori z celého Slovenska, aby sa zúčastnili nielen na vyhodnotení, ale aj na tvorivých seminároch a workshopoch. Spolu stopäťdesiatpäť účastníkov potvrdilo prestížny rozmer podujatia a povzbudilo svojim záujmom organizátorov a podporovateľov súťaže do jej ďalších pokračovaní. Tá od svojho vzniku nesie pomenovanie po významnom banskobystričskom básnikovi Mikulášovi Kováčovi.

VULGARIZÁCIA

Počas záverečného slávnostného stretnutia sa k prítomným prihovril predseda poroty PhDr. Marcel Pecník (1983), pedagóg a publicista. Trvalo podporuje aktivity zamerané na rozvoj kultúry, poznania histórie,

Marcel PECNÍK.

školstva a prácu s deťmi a mládežou a druhé volebné obdobie je poslancom Mestského zastupiteľstva v Banskej

Bystrici. Popri hodnotení úrovne prehliadky a odovzdaní cien s riaditeľkou ICM Ľubou Dankovou prekvapil prítomných záverom svojho prejavu i ďalším vyhlásením, ktoré adresoval najmä mladým ľuďom: „Vidíme to všetci. Spoločnosť sa už dlhodobo nielen vulgarizuje, ale aj radikalizuje. Čoraz viac sa začína hovoriť o tom, čo je a nie je slušné vo verejnej komunikácii, napríklad v médiách, umení, ale aj v politike, a ako to potom veľmi výrazne vplýva aj na našu bežnú každodennú komunikáciu a správanie sa. Obávam sa, že ak o tomto nebudeme viac verejne, slobodne, ale aj odborne hovoriť, môže byť tento problém zneužitý, čo môže viesť k presadzovaniu totalitných myšlienok, mocenských zásahov a cenzúry. Toto nesmie byť riešením. Vidím tu a teraz všetkých

vás, ktorí sa už aj ťažko pomestíte do (síce veľkého) priestoru sály knižnice, a spolu s vami aj silný záujem o prezentáciu a rozvoj písaného i hovoreného (recitovaného) slova. Obdivujem vás a verím vám, lebo vidím a viem, že je vaším cieľom pridávať slovu hodnotu, robiť ním ľuďom radosť a obohacovať ich. A pokiaľ budete mať nutkanie umeniť aj rozbúriť pokojnú hladinu či rázne upozorniť na vážne problémy, lebo umenie, a tak aj život, nie sú len o radosti, láske a slnečných dňoch, verím vám, že tak učiníte takým spôsobom, že sa aj neskôr budete k svojim kritickým dielam bez problémov a hrdo hlásiť a že pre spoločnosť plnohodnotne splnia svoj dôležitý význam nastaveného zrkadla. Veď vy predsa budete nastavovať kultúru slova, ktoré všetci v blízkej i vo vzdialenejšej budúcnosti budeme prijímať. Preto som viac ako presvedčený o tom, že práve vy mladí ľudia stopnete silnejšiu vulgarizáciu, ako aj radikalizáciu komunikácie a spoločnosti. Nie cenzúra! Nech sa tak stane prirodzene, nie nanútené. Veľmi vám v tom držím palce a vždy budem podporovať to, aby ste sa mali kde slobodne, tvorivo a v úcte k sebe samým aj slušne vyjadrovať, a to aj vtedy, ak by ste cítili, že s niečím nesúhlasíte...“

MATIČNÝ SPRAVODAJ

Návraty k Nádašimu

V polovici marca sa v priestoroch Oravského múzea P. O. Hviezdoslava v Dolnom Kubíne uskutočnila vedecká konferencia pri príležitosti 150. výročia narodenia spisovateľa Ladislava Nádašiho-Jégého.

Konferenciu otvorila PaedDr. Mária Jagnešáková, riaditeľka Oravského múzea P. O. Hviezdoslava. Lekár, spisovateľ, publicista, literárny kritik Ladislav Nádaši-Jégé bol rodákom z Dolného Kubína a nepochybne patrí medzi významné osobnosti slovenského literárneho diania obdobia medzivojnovnej literatúry. V svojej tvorbe rozvíjal kritický realizmus a ako prvý v slovenskej literatúre uplatnil aj prvky naturalizmu. Do sféry jeho širokej pôsobnosti treba prirátat aj záujmy z oblasti sociálnych dejín, dejín umenia a psychológie, a tiež intenzívny záujem o nové objavy prírodných vied. Na záver konferencie niektorí účastníci, ako aj predseda MO MS z Istebného Pavol Stuchlý a Vendelín Ťazandlák z MO MS z Dolného Kubína položili kvety na hrob v historickom cintoríne v Dolnom Kubíne.

(ps)

Ličartovskí rapkáči

Od znovuoživenia MO MS v Ličartovciach už po dvadsiaty tretíkrát zorganizoval výbor MS rapkanie po obci. Chlapci vo veku od troch do sedemnaštych rokov tak ako ich predkovia rapkali od Zeleného štvrtka po Bielu sobotu. Vždy po tých istých trasách s veľkou trpezlivosťou, statočnosťou ráno, na obed a večer niesol sa zvuk rapkáčov. Student Maroš Kmec, vedúci rapkáčov, zodpovedne zosynchronizoval zvuky pätnástich rapkáčov do nádhornej jarnej znelky. Rapkanie sa začína pri Kostole sv. Martina modlitbou, pokračuje zastávkou pri kultúrnom dome, okolo hlavnej cesty smerom na cintorín, kde pri križi nasleduje modlitba za zosnulých a symbolické rapkanie nádeje, viery, že Kristus nás vzkriesi a budeme svedkami radosti z jeho veľkonočného víťazstva. Rapkáči potom prechádzajú novými ulicami obce a na obed na Bielu sobotu rapkanie ukončia. S košíkom plným sladkostí už ich čakajú členky výboru MS, aby sa im poďakovali za ich službu. Tohto roku bol každý rapkáč „dekorovaný“ slovenskou trikolórou, ktorú zabezpečil predseda DV MS v Ličartovciach Anton Jurko.

Gajdoši v Bruseli

Slovenským gajdošom po prvýkrát tleskali diváci i v sále Muziekpublique v Bruseli v rámci druhého stretnutia medzinárodného projektu Európske gajdošské vzdelávacie fórum. Koncert slovenských, poľských, chorvátskych a belgických gajdošov 2. apríla bol iba jednou z aktivít projektu podporeného Európskou úniou z programu Erasmus+. V rámci trojdňového stretnutia sa za Slovensko predstavili gajdoši Milan Rusko, Lukáš Lacko a Alžbeta Čadecká. Cieľom projektu je pripraviť ucelenú koncepciu výučby hry na gajdy v rámci Európy a spoločnú databázu gajdošov, výrobcov, podujatí a organizácií. Zapojenie Slovenska do významného európskeho projektu je ďalšou z aktivít podporovateľov slovenskej gajdošskej tradície, ktorá bola v decembri uplynulého roka zapísaná na zoznam svetového nehmotného kultúrneho dedičstva UNSECO. Slovenským partnerom projektu je Oravské kultúrne stredisko v Dolnom Kubíne, organizácia v zriaďovateľskej pôsobnosti Žilinského samosprávneho kraja. Stredisko dlhodobo formou tvorivých dielní, škôl hry na gajdy i medzinárodným festivalom Gajdovačka podporuje aj regionálnu gajdošskú tradíciu ako jeden z podstatných tradičných kultúrnych atribútov.

Miroslav ŽABENSKÝ

NÁRODNÁ SLÁVNOSŤ NA DEVÍNE

Pri príležitosti 180. výročia výstupu štúrovcov na Devín

23. apríl 2016,

10.30, hrad DEVÍN

POD ZÁŠTITOU MINISTRA KULTÚRY SLOVENSKEJ REPUBLIKY

FOLKLÓRNY FESTIVAL

MATICE SLOVENSKEJ

11.00 hod. Rímskokatolícka omša pod Devínom
Hlavný celebrant: Arcibiskup mons. Stanislav ZVOLENSKÝ

12.30 hod. Folklórny festival Matice slovenskej
Recitácia: Dušan Jamrich, Božidara Turzonovová, Ida Rapaičová
Dramatické spracovanie výstupu štúrovcov na Devín.

Program na:
www.snn.sk, www.matica.sk

R-2016018

Marián TKÁČ
predseda Matice slovenskej

**Vlastenectvo
do médií
a našich škôl**

Pravda – nepravda? Prišla správa, že Ameriku objavili naši predkovia vedení chrabрым bojovníkom Mojmirom v desiatom storočí. Za zistením je vraj šéf archeologického výskumu na univerzite v Newfoundlandě Steve Topies. Ním vedení archeológovia našli v lade nezvyčajne dobre zachovanú písomnú zmienku o prvých návštevníkoch z Európy. Z nej – po rozlúštení, načo povolali do Kanady údajne slovenských znalcov cyriliky – je jasné, že Mojmir, Svätoplukov syn, utekal s asi dvadsaťčlennou družinou od nás pod hrozbou smrti. Cez Odra sa preplavili do Baltského mora a stade na vikingských lodiach sa v roku 911 vydali na západ... – to všetko vraj aj s nákresem na písme.

Pravda – nepravda? V prvom prípade sa zmení dejepis nielen náš, ale aj sveta. Ale aj keď nepravda, predsa len signál, že dejiny sú zaujímavé a vzrušujúce a majú vplyv na prítomnosť a budúcnosť. Možno jeden z dôvodov, prečo si väčšmi ctí ten nešťastný dejepis, ktorý je u nás ešte ďalej ako „na okraji spoločnosti“. Vyrastajú generácie, ktoré nevedia nič o Gacekovi, Langfeldovi, Baluďanskom, Trnkusovi, Urbanovskom, Ščasnom, Krivošovi... Niektorých z nich sme už priblížili matičnej i nematičnej verejnosti krátkymi filmami, iných čoskoro priblížime. Lebo aj toto je zrejme vhodná a aj moderná forma „otvárania hláv“ mladším i starším Slovákom, tak intenzívne vymývaných na každom kroku. Aby sme mohli dostávať napríklad aj takéto správy: „Budme hrdí na svoje korene, vďaka našej Matici nezabúdame, čo sa stalo dávno, vďaka nej je to nanovo živé v nás.“ Iní (aj v tomto čísle SNN) majú výhrady proti textu v jednom z posledných krátkych filmov, podľa ktorého bičovanie slovenského sedliaka maďarskými drábnami je „demokraciou na uhorský spôsob“, pretože „v historických dobách bolo Slovensko/Slovenikami a Uhorsko jedna a tá istá krajina. Teda že Maďari sa nikdy nehlásili za Uhrov.“

Ja osobne mám k takémuto názoru blízko, ale nech povedia slovo matiční historici. Nie, nič nie je tabu, diskutujme! A popritom dúfajme, že nová vláda docielí, že v našom verejnoprávnom dvojmediu a v našich školách sa zmnožením informácií o našej zväčša neznámej minulosti, dvihne aspoň o kúsok naše vlastenectvo. Dal by Boh!

vydavatel.sk

SLOVAKIA ONLINE

.tasr.

Deň ľudových tradícií v Tisovci

Text a foto: Ingrid ŠULKOVÁ, riaditeľka D MS v Rimavskej Sobotě

Dom Matice slovenskej v Rimavskej Sobotě v spolupráci s Miestnym odborom Matice slovenskej v Tisovci prednávkou zorganizovali pre študentov Strednej odbornej školy v Tisovci Deň ľudových tradícií so zámerom motivovať ich k zvýšenému záujmu o slovenskú históriu, významných slovenských dejateľov, ľudové tradície, ako aj k upevňovaniu národnej spolupatričnosti.

Študentom predstavili ľudovú slovesnosť a tradície v literatúre, vo výtvarnom umení a v kultúre aj so zreteľom na veľkonočné

zvyky. Prvá časť programu bola zameraná na priblíženie a oživenie tradičných gemerských remesiel s dôrazom na zachovanie ich ľudovo-umeleckej čistoty s praktickými ukázkami a zároveň aj s prednáškami pre študentov v tvorivých dielňach. Druhá časť programu tvorili prednášky venované osobnostiam slovenskej realistickéj literatúry, slovenskej rozprávke a jej funkcii v minulosti a taktiež veľkonočným zvykom na Slovensku. Úlohy lek-

torov v tejto oblasti sa vynikajúco zhostili doc. PaedDr. Július Lomenčík, PhD., z Katedry slovenského jazyka a komunikácie UMB v Banskej Bystrici, etnológička Mgr. Jaroslava Lajgútová z Rimavskej Soboty a Ing. Milana Jutková, riaditeľka DK v Rimavskej Sobotě. Študenti a pedagógovia mali možnosť oboznámiť sa i s knižnými titulmi, ktoré vydáva Vydavateľstvo Matice slovenskej v Martine.

Organizátori sa prostredníctvom aj našich novín chcú poďakovať všetkým majstrom remeselníkom a lektorom za ich nezištnú pomoc pri príprave a uskutočnení tohto podujatia. Vďaka si zaslúžia i všetci členovia pedagogického zboru SOŠ v Tisovci, najmä Mgr. Monika Koncošová, bez pomoci ktorej by tento „deň“ nemal taký úspech a pozitívny ohlas.

Keď ide o cestovanie po meste, najčastejšie využívam služby mestskej hromadnej dopravy. Jednak preto, že nemám auto, ale aj preto, že je to jeden z najrýchlejších spôsobov cestovania v Košiciach. Pre električku som sa rozhodol aj nedávno. Pohodlne som sa usadil, vychutnával si tichú jazdu a obdivoval čisté sklá i celkový poriadok vo vozni. Aj keď rekonštrukcia električkových tratí v metropole východu trvala o pár mesiacov dlhšie, než mala, výsledok stojí za to. Z väčšiny tratí zmizli výtlky a staré roztrúsené stroje takmer do posledného nahradili moderné vozidlá. Súčasny stav sa nedá ani porovnať s cestovaním v čase pred rekonštrukciou. V týchto podmienkach mi preto nebolo ľúto „vyhodit“ ani tých sto eur, ktoré som dal za polročný cestovný lístok.

Krátko nato, čo som sa usadil, hlas v reproduktore oznámil kontrolu cestovných lístkov. Bolo to niekde medzi amfiteátrom a novou nemocnicou, kdesi na

začiatku dlhého kopca, na mieste, kde sa nedá vystúpiť, a tak som si mohol dôkladne poprezerat' spulceštujúcich. Každý šmátral po vreckách, až na mladý rómsky pár sediaci za mnou. Pôsobili neisto. Chvilami sa zdalo, že sa

Košický revízor

pokúšajú vstať, inokedy prudko otáčali hlavami a zjavne s obavami sledovali konanie kontrolóra. Revízor skontroloval moje doklady a párik zaľúbených Rómov obišiel, pričom sa tváril, akoby ani neexistovali. Potom rázne zamieril k dvojici študentov stojacich v zadnej časti vozňa. Študenti sa ihneď priznali, že lístky nemajú a bez reči vydali kontrolórovi aj svoje občianske preukazy. Ako som vyzomel z počutého, chlapcom sa len včera skončila platnosť mestskej karty, ale pokute šesťdesiat eur sa nevyhli...

Po chvíli električka zastala a ako prvý z nej vybehol mladý rómsky pár,

nad čím revízor opäť zhovievavo privrel oči. Z tejto úmyselnej ignorancie dvoch, vzhľadom na ich nervozitu evidentne „čiernych pasažierov“ mi odrazu prišlo smutno. Rozmýšľal som o svojom pôsobení učiteľa na rómskom gymnáziu. Za päť rokov sa nám podarilo „vychovať“ päť maturantov, štyria z nich študujú na vysokých školách, jeden pracuje... Nevie, ale pri takejto bilancii asi tak skoro situáciu Rómov na Slovensku nezmienime... A zvlášť, keď nad pozitívnu diskrimináciu Rómov mnohí iba mávnu rukou. Zvlášť, keď revízorov ani nenapadne skontrolovať rómskych cestujúcich. Aby neboli problémy?

Nemyslím si, že je to ten najsprávnejší prístup, ako ich riešiť. Zatváraním očí problém nezmizne, ani ho nepravíme. Vážme si sami seba i našich súkmeňovcov, ale požadujeme od nich, aby sa správali a aj konali tak ako ostatní občania tohto štátu.

Pavol IČO

NEOGRAFIA, a. s., Sučianska 39A, 038 61 Martin-Priekopa

OZNÁMENIE

o konaní riadneho valného zhromaždenia

Predstavenstvo akciovnej spoločnosti NEOGRAFIA, a. s., so sídlom Sučianska 39A, 038 61 Martin-Priekopa, IČO 31 597 912, zapísanej v obchodnom registri Okresného súdu Žilina v odd. Sa, vl. č. 181/L, na základe uznesenia predstavenstva a v súlade s čl. VIII., ods. 6 stanov a. s. zvoláva

RIADNE VALNÉ ZHROMAŽDENIE

spoločnosti NEOGRAFIA, a. s., so sídlom Sučianska 39A, 038 61 Martin-Priekopa, IČO 31 597 912, ktoré sa uskutoční 26. mája 2016 o 13.30 hodine v závodnej jedálni v sídle spoločnosti.

PROGRAM:

1. Otvorenie
2. Voľba orgánov riadneho valného zhromaždenia
3. Výročná správa predstavenstva o výsledkoch podnikateľskej činnosti spoločnosti za rok 2015
4. Riadna individuálna účtovná závierka spoločnosti za rok 2015, návrh na usporiadanie výsledku hospodárenia za rok 2015
5. Stanovisko dozornej rady k riadnej individuálnej účtovnej závierke za rok 2015, k návrhu na usporiadanie výsledku hospodárenia za rok 2015 a správa o činnosti dozornej rady v roku 2015
6. Schválenie výročnej správy, riadnej individuálnej účtovnej závierky za rok 2015 a návrhu na usporiadanie výsledku hospodárenia
7. Schválenie nadobudnutia vlastných akcií spoločnosti
8. Voľba člena dozornej rady spoločnosti
9. Informácia o podnikateľskom zámere na rok 2016
10. Schválenie audítora na overenie účtovnej závierky za rok 2016
11. Záver

Riadna individuálna účtovná závierka spoločnosti za rok 2015 a meno osoby, ktorá sa navrhuje za člena dozornej rady, sú akcionárom k dispozícii na nahliadnutie v sídle spoločnosti (Sučianska 39A, 038 61 Martin-Priekopa) na sekretariáte generálneho riaditeľa č. dverí 201 v termíne od 25. 4. 2016.

Prezentácia akcionárov sa začne 30 minút pred začiatkom riadneho valného zhromaždenia a skončí o 13.30 hodine. Akcionár je pri prezentácii povinný predložiť doklad o totožnosti. Pri zastupovaní je potrebné predložiť úradne overené splnomocnenie.

Rozhodujúcim dňom na uplatnenie práva účasti na riadnom valnom zhromaždení je 26. 5. 2016.
V Martine 6. 4. 2016

Mgr. Stanislav Muntág, v. r.,
predseda predstavenstva
Ing. Patrick Schwab, v. r.,
člen predstavenstva

R-2016018

Týždenník Matice slovenskej. Vydávajú MSA VMS, s. r. o., IČO 00179027, IČO 36418404, Martin. Šéfredaktor Maroš SMOLEC. Zástupca šéfredaktora Emil SEMANCO. Sídlom: P. Mudroňa 1, 03601 Martin. Tel: 043/38 12838, 38 12811, e-mail: smn@matica.sk, snredakcia@matica.sk. Filhiálna redakcia: Grösslíngová 23, 81251 Bratislava. Administrácia: Matica slovenská, P. Mudroňa 1, 03601 Martin. Tel: 043/38 12838, 38 12811. Tlač: Neografia, a. s., Martin. Rozširuje PNS, Mediaprint Kapa a redakcia. Redakčná rada: Marián TKÁČ, Marián GEŠPER, Peter CABADAJ, Ján ČOMAJ, Ján JANKOVIC, Jaroslav CHOVANEC. Podávanie novinových zisielok povolené OZ SsRp Banská Bystrica, č. j. 1081-93-PTPz.30.3.1993. Objednávky na predplatné prijíma redakcia SNN, Slovenská pošta a každý doručovateľ. Objednávky zo zahraničia: redakcia SNN a Slovenská pošta, a. s., Stredisko predplatného tlače, Námestie slobody 27, 81005 Bratislava 15, e-mail: zahranična.tlac@slpostas.sk. Ročné predplatné 26€, v ČR 530 Kč + 460 Kč poštovné, Európa 100€, ostatný svet 180USD. Neobjednané rukopisy a fotografie nevraciam. MČ 49 644, ISSN 0862-8823. EV 4009/10.